

Stouyruer 23 1/2 1916.

SLOVAN

MESEČNIK ZA
KNJIŽEVNOST
UMETNOST:
IN PROSVETO

LETO XIV. - 1916. - ŠT. 2.

UREJA MILAN PUGELJ.

TISKA IN ZALAGA DRAGOTIN HRIBAR V LJUBLJANI.

VSEBINA.

Peter Drozeg. Alojz Kraigher . . .	33	Pismo o maju. Anton Gaspari . . .	48
Noč gluha . . . Lazar Kozak . . .	39	Rex Sodomae. Jože Vesel	49
Pesem. Ant. Batagelj	39	Kralj Matija Gubec. Fran Lipah . .	53
Prijateljska zgodba iz Levstikovega življenja. Objavlja Avgust Žigon	40	Listek	60
Resignacija. Anton Gaspari	43	P.: Blaž Bevk: Domorodne pesmi. Harambaša: Josip Debevec in drugi spomini. K. O.: Pisatelj Meško med Čehi. P.: Glasbena Matica. Božo Račič: Mežnarjeva dedščina. Avgust Žigon: Čopova biblioteka.	
Požar. Zvonimir Kosem	44		

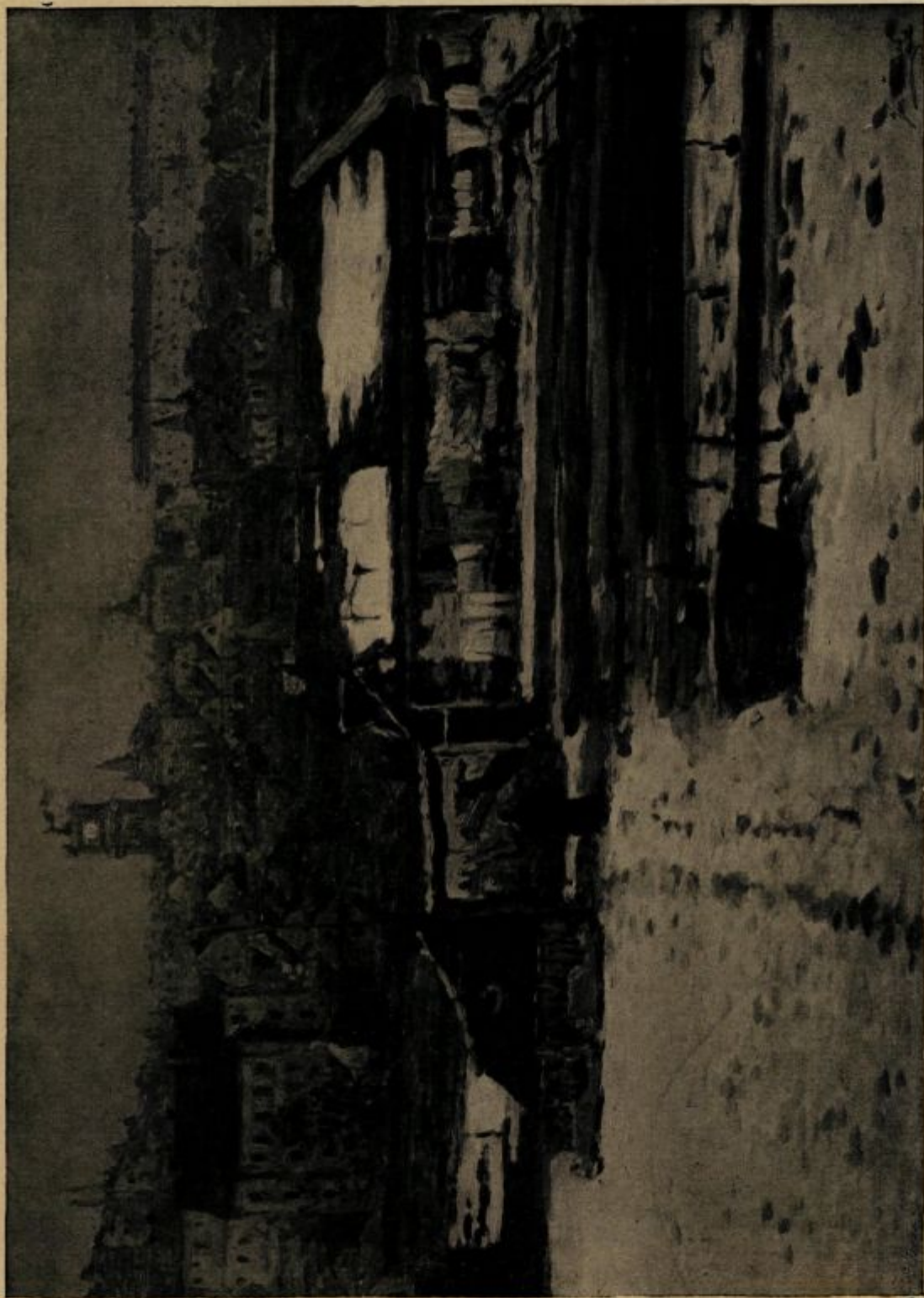
Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrť leta 3 K. Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana 10 K letno. Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — **Cena inseratom:** Dvostopna petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru.

Tiskarna Dragotina Hribarja v Ljubljani. — Urednik Milan Pugelj v Ljubljani.

JAROSLAV SIMUNEK: POMLAD SE BLIŽA.

Peter Drozeg.

Spisal Alojz Kraigher.

(Dalje.)

II.

Zadnji travnik je na vrsti za kositev, tik za vasjo, raztezajoč se do gozdiča. Nekaj je že pokošenega in suhega. Seno nakladajo na voz. Vroče je, soparen vzduh megli pogled na hribe v daljavi. Konji hrzajo in se prestopajo, z repi se otepajoč obadov in stresajoč z grivastimi glavami, da se bliskajo v solncu kovinasti okraski na komatih. Koscem in grabljicam so obrazi vsi razbeljeni, senske mrve se zajedajo v potno kožo. Hlapec se nestrpnost ozira, ali že prinesejo predjužnik z bariglo vina.

Janez in Tona sta na drugem koncu travnika, ki je bil šele davi pokošen. Pridno obračata seno, da bi se do večera posušilo in bi lahko končali s spravljanjem. Skoraj nalašč sta se bila ločila od ostalih delavcev, ker ju že nekaj časa žene, da bi se razgovorila; a oči se jima izbegavajo, kakor bi se drug pred drugim strašila.

Jata vran zakraka preko travnika, nizko, da se skoraj čuje udarjanje perutnic. Nad gozdičem se ptice razkrope in razgube v vejevju; eno je še videti v vršičku smreke. Janez se nasloni na grablje in se zagleda vanjo, sprhutavajočo samopašno. Z robcem si obriše prsi pod odpeto srajco in poškilli k sestri, ki grabi blizu njega, čvrsta in širokopleča, z izpodvezanimi krili, z razgretimi lici in čmernim pogledom.

On je lep mladenič, gladkih lic s čisto majhnimi brčicami, vitkih udov, a z malo prevelikimi rokami. Pred sestro ima slabo vest. Tona bi hotela, da jej doto štejejo; zato mu je tudi prigovarjala, naj bi vzel štacunarjevo Maričko. Z njo bi prišlo nekaj tisočakov k hiši. On pa je

bil zarjul nad njo: — „Ali se bom ženil zate, ali se bom ženil zase? Kaj me briga tvoja dota? Vzemi jo, odkoder hočeš!“ — Stresalo ga je od jeze, da bi se moral radi sestre priklepati k Marički, ki ga s svojo suhljatostjo in suhoparnostjo ni prav nič mikala. In dodal je bil hudobno: — „Čemu se neki siliš temu Rebcu? Ko bi mu bilo kaj do tebe, bi te vzel brez dote. Pa še tak star dedec, s štirimi otroki! Ali ti je že tako odreklo?“ — Tona je bila umolknila in ni več izpregovorila z njim. Zadeta je bila v živo. — Rebec je bil že tretji njenih izvoljencev. Najprej je bila imela bogatega mladeniča iz sosednje fare, Bil je skromen, malo slaboten fant, brez odločnosti in korajže, popolnoma odvisen od svojih staršev. Poznala sta se bila že od mladih nog. Gledala sta se in se štemala, tudi poljubljala sta se in rokovala; a govorila nista ne o zakonu in ne o ljubezni; največ sta molčala in se udano stiskala drug k drugemu. No, ravno ta pohlevnost in bojzljivost jej je ugajala. Vleklo se je razmerje dolga leta; nekega dne pa jo zadene kakor strela iz jasnega novica, da je na oklicih — z drugo. — Idilično sanjarenje jo je prevaralo, zato si je zaželela zdaj strasti. Med gosti, ki so prihajali iz trga, je bil tudi sodni oficijal, živahen in lehkomiseln veseljak. Poigrati se je hotel malo s Tono, nedolžno poigrati z besedo in z očmi; z rokami niti segel ni za njo. Ona pa se mu je vrgla kuog vratu, da jo je moral skoraj brzdati. Bil je že zaročen in je čakal samo premeščenja, da se poroči. Tona je vedela za to; a zaprla se je vsem pomislekom in sanjala v brezdanjost greha. Oficijalova poštenost jo je obvarovala hudega. — Ko je odšel, ni obupavala kot za prvim. Počasi se je pomirila in začela trezno

misлити na svojo bodočnost. Slučajno je spoznala Rebca. Resni mož jej je ugajal tudi po zunanjo-
sti. Prišel je parkrat k njim, razložil svoje raz-
mere in jo povabil, naj bi prišla pogledat nje-
govo deco. Tona je resnično ukrenila, da se je
mogla — kakor mimogrede — oglasiti pri njem.
Pogled na snažne otroke, vse še potrebne lju-
beznipolnih materinskih rok, jo je tako navdušil,
da je v hipu dozorel njen sklep. Na lastnem
domu so se ji že davno gabile razmere; posebno
zoprna jej je postala zadnje čase krčma z vsemi
neprijetnostmi, ki jih povzročajo pijanci in sitni
gostje. Zato se je kar na tihem zaročila z Reb-
cem. Silila je vanj, dokler jej ni priznal, da bi
potreboval nekaj tisočakov, ko bi hotel svoje pre-
moženje popolnoma očistiti bremen. In sklenila
je, da bo terjala od očeta na vsak način izpla-
čilo svoje dote. Želela je, da ne pride praznih
rok za gospodinjo k Rebcu; in hrepenela je po
mirnem in urejenem življenju brez skrbi za več-
no plačevanje obresti in obrokov, ki so bile pri
Drozdovih že kar udomačene. Rebec bi jo vzel
tudi brez denarja; a obljubiti jej je moral, da ne
odneha pred očetom in da ostane z njo vred trd.
Ustrašila ga je celo: „Zdaj je še čas, da kaj do-
bim od hiše. Pozneje nikdar več. Česar ne za-
pravi oče, zapravi sin.“ — Očetova namera, po-
ročiti sina s štacunarjevo Maričko, jej je prišla
kot nalašč. Zavzela se je zanjo z vso odločnostjo.
Tu pa je bila naletela na odpor pri bratu . . .

Izza gozdica se sliši rezanje žage, ropo-
tanje mlinskih kamnov in šumenje vode, pada-
joče na korce in lopate vrtečih se koles. Tupa-
tam se zasvetlika med zelenjem gladina reke kot
polirano železo.

Janeza zaskomina po kopeli, pa se spomni
gladkih Katrinih lic, ki jih je bil božal sinoči, ko
se mu je pritoževala zoper očeta in jokala tam
za skednjem. Premalo je spočít, ker je bil še na
vasi s fanti in je bil potem, ko se je malo vi-
njen vrnil, zasledoval po hiši Katro, dokler mu ni
ušla v posebno sobo, kjer je oče še kvartal.

Vest mu je nekam težka . . . Ali mu je
res toliko do Katre, da bi ne mogel izhajati brez
nje? Ponoči je bil jezen nanjo, in že večkrat je
bil jezen, ker se ni hotela udati njegovemu za-
peljevanju. Ali ni vsa ta ljubežen samo pohota
in nečistost? — Spričo lepe in sočne Katre se
seveda niti spomniti ne more na Maričko. In
vendar: — če vzame Katro, naj mu ne hodi več
na misel domačija! Ona nima počenega groša.

Kako naj z njo prevzame vsa bremena? Izpla-
čila sestri, bratom? — Domačijo bi pa rad pre-
vzel . . .

Janez vzdihne in zastavi zopet grablje. Se-
no mu zašumi pod njimi kakor svila.

Malo poniglavo, kakor bi ga greh težil, se
ozre iznova k sestri.

Tona premetava seno na obe strani; vedno
odločnejše, skoraj jezne so jej kretnje. Pogled
jej je srdit, usta trdo stisnjena.

Nenadoma se ustavi in obrne k bratu:

„Se nisi še premislil? Kaj bo z Maričko?
Jo vzameš ali ne? — Katri sem danes odpove-
dala, da veš. Boš že enkrat spoznal, da te samo
lovi, ali kaj?“

Janez se zagleda z nestalnimi očmi po trav-
niku in ne odgovori.

„Ali si popolnoma brez misli? Kako pa
hočeš s Katro gospodariti? Brez denarja niti za-
čenjati ne moreš. Vprašaj Čelharja, koliko je dol-
gov na hiši! Sosedje itak več vedo o naših raz-
merah nego mi otroci.“

Janez obrne parkrat z grabljami:

„Kaj pa čeljustaš? Gospodariti? Dokler stari
s prstom giblje, ne izpusti posestva iz rok.“

„Kako da ne? Zdaj bi bil ravno čas. Oče
je v zadregi, ker mora meni doto šteti. Pritisni
nanj in reci, da poročiš Maričko, če vse tebi iz-
roči!“

Janez grabi malomarno. Tona je vsa rdeča
od vznícenja.

„Babje marnje! Oče se preje sam oženi
nego prepíše name.“

„Kaj?“ — se prestraši sestra. „Kdo ti je to
natvezel?“

„Nihče. To pa vem, da je vsega sposoben.
Gospodinje potrebuje, če ti odideš; jaz pa . . .“

Janez zmiglje ravnodušno z rameni in za-
čne zopet obračati, kakor bi ne pričakoval ničē-
sar več.

Tona gleda srepo za njim in premišljuje.
Za enkrat še ne ve, kaj bi; vendar je malo za-
dovoljnejša, nego je bila pred razgovorom. Brat
se Maričke očitvidno ne brani več tako odločno.
Za ceno gospodarstva . . . Ali se je kaj sprl s
Katro? — Škodoželjno se jej zaiskri v očeh: —
Dekla pritepena bi hotela biti gospodinja?! Take
so cenejše! —

S ceste se čuje ropotanje kmetiškega voza,
postaja jačje in jačje ter se nenadoma izgubi med
hišami. Tona se obrne in gleda mrko proti vasi,

kakor bi poslušala, kako se oglašča in izgublja drdranje koles od hiše do hiše, dokler ne izgine voz na odprti cesti, kjer se samo še oblak prahu počasi vlega . . .

Zdajci zahrešči čez travnik:

„Južina je tu. Lès pridi, kdor je žejen, kdor je lačen!“

Drozeg sam je prišepal skozi zelnik in se ustavil tam za živo mejo, kjer rase nekaj starih jablan. Lica so mu zabuhla visoko gori v spodnja veka, da komaj vidi preko njih. A dobre volje je in šale zbija z delavci.

„Žensko srednjih let, še svežega obraza in razposajenih oči, dregne v nedra in ji pomežikne:

„No, katerega si ženeš zvečer domov, Reza, ko imaš moža na orožnih vajah? Tudi ti moraš imeti kakšne vaje, ne?“

„Vas, prmejkuš, stric!“ — se zakrohoče ona in se obregne z ramo obenj. „Saj ste še fant od fare. Hudimana, da sem vdova, pa se vzameva, ali ne?“

Drozgu se samo smeje:

„Ho, ho . . . čakaj, zvečer se zavrtiva. Martin nama zaigra na orglice.“

Star kosec se oglasi zadaj s polnimi ustmi, hudomušno mežikujoč:

„Gospodinje bo treba Drozgu. Tona se moži. Janezu še ne diši . . .“

Stari se samo namuzne in poščili prefri-gano na hčer.

Tona pa izbruhne nepričakovano, zaripla v obraz:

„Le ga pačite, norca starega! Molit naj bi šel, pokoro delat, saj ima dovolj pregreh na duši. Smrt se ga že spominja, človek bi pa z babami norel.“

Ali je to hči? Ali je ranjka žena? — Droz-eg je potuhnjen, čisto posinel mu je obraz. Kadar se spravi Tona nanj, ga obide zmirom neka čudna mrtvičnost: kakor da straši ranjka Neža okoli njega in narekuje hčeri psovke.

Evgen, ki je bil prišel hitro za očetom, gle-da s hudimi očmi. Ogorčenje mu bliska v njih, da si drzne sestra tako surovo na starega in bol-nega očeta. On bi jej pokazal na njegovem mestu!

„Na kant nas spravite s svojim gospodar-jenjem. Tako gospodarjenje! Greh in potrata! Cele noči popivati in zapravljati, — za otroke pa ni pičice preskrbljenega. Če pojedete za materjo,

pojde tudi premoženje na vse štiri vetre. Pa to vas nič ne briga, kaj? Živeti kakor kak razpo-sajen graščak, to vas je briga. Z vsako avšo av-šasto izmenjavate umazane poglede. Kakor kak vlačugar se obnašate. V svojih letih! Fej in sram vas bođi, če še veste, kaj je sram! Sinove imate za ženitcv, pa dajete pohujšanje ljudem.“

„Kaj pa si ti počenjala s svojim oficijalom?“ — se nenadoma oglasi Evgen. Roke stiska v žepih, a z nogo se umakne malo bojzljivo, saj se je prvokrat postavil zoper ljuto sestro.

Delavci se hudomušno muzajo; vesela Reza komaj zadrži krohot.

„Kaj?“ — plane Tona pobledela. „Smrko-vec! To imaš za svoj predolgi jezik!“ — Čofne ga po ustih in se obrne zopet k staremu: — „Tako ste ga naučili. Potuho dajati otrokom, na-pajati otroke, — po vašem vzgledu mora postati lump iz njega. Fantalin predrzni! No stara stvar je: jabolko ne pade daleč od drevesa.“

„Samo ti si padla malo dlje.“ — jo zavrne Evgen šobasto, ves rdeč sramu, da ga je sestra udarila.

„Ali se mi pobereš, paglavec?“ — se vrže Tona nanj.

Deček pa zbeži po travniku, ozirajoč se v enomer nazaj, kažoč jej osle in pojoč:

„Tona melona,
Cuckova hči,
nobenega fanta ne dobi.
Tona ni za kmeta,
je za mesarskega teleta.“

Tresoč se od jeze se obrne ona v stran; obraz jej je ves napet od rdečice, potne kaplje jej blišče na koži; robec si popravlja, zavezujoč si ga pod brado, in zajavka skoraj obupno:

„Daleč smo prišli pri nas. O, ko bi rajnka mati . . . rajnka mati . . .“ — Toliko da ne u-dari v plač.

„Rajnka mati, kajpada,“ — zasuka zdajci Drozeg svojo palico. Evgenov nastop mu je bil skoraj čaroma zrahljal mrtvičnost in ga osvobodil strahopetnosti. „Premalokrat te je našeškala, zato si taka bježlja bježljasta. Potuha? Vidiš, to je bila potuha! Samo ti si bila zmirom v milosti pri njej. V pravici ali ne: kikljica je imela prav. — Ti pokora ti, da se Bogu usmiliš. Jaz ti ošab-nost že izbijem. Rad bi vedel, kdo je gospodar pri hiši. Kakšen vihar ti vzdigne furija iz pekla!“ — Z vsako besedo rase staremu pogum. — „Ali

ne poznaš četrte božje zapovedi? Spoštuj očeta in mater! Ne samo matere, — spoštuj očeta, pravi zapoved! Najprej očeta!“

„Ko bi le bilo pri vas kaj spoštovanja vrednega.“

„Jaz ti pokažem spoštovanje, mrha!“ — Peter se prestopi proti hčeri; preklinjajoč in zmerjajoč zamahuje s kratkimi, krčevitimi udarci, da bi jo oplazil preko hrbta. A noge so mu okorne, sapa težka, — Tona se umika, odgovarjajoč srdito in nič manj kričavo. Vrišč se poleže šele, ko se ona naglo obrne in odide skozi zelnik.

Drozeg še robanti nekaj časa in seka s palico po tleh. Potem se ozre po travniku za ljudmi, ki so se vrnili k delu. Z obrazov jim bere, da so zadovoljni z njim in da privoščijo prestrogi gospodinji njegovo lekcijo. In tudi njega samega obide zadoščenje, ker je konečno premagal bedasto plašljivost pred lastno hčerjo in se zavedel svoje oblasti nad njo.

„Ha, le naj gre od hiše, le naj gre! Jaz si že poiščem gospodinje.“

Evgen je bil izginil v gozdiček. Drozgov pogled ga išče med zelenjem, veselo se mu smejuje oči: Dobro si jo dal, možak! Pametno! Tudi ti si „ptičkov“. O, „ptički“ smo od zlomka, kaj bi tisto!

Krog sebe se ozre in si izbere prostor pod staro jablano. S težavo sede v senco, naporno si uravnava noge, da bi ležale čim udobnejše. Naslونjen na drevo si otare pot z obraza in zazeha, da se mu skoraj skrijejo oči v zabuhlih licih.

Babam se pa še ne damo, babam . . .

Rajnko Nežo vidi v spominu, ko se je zadnjikrat prepiral z njo, že bolno in na smrt obsojeno. Z dna vesti se mu oglašča slabotno očitavanje: z umirajočo nisi imel usmiljenja . . . A Peter si ne da očitati. Kaj bi z usmiljenjem? Saj ga tudi ona ni imela, ko je mogla še rohniti in razbijati nad njim.

Mahoma se mu zazdi, da stoji ob odprtem grobu. Otroci jočejo krog njega, Nežini sorodniki si brišejo oči; najobupnejše se vede Tona. Njemu pa je mrzlo v srcu. Mrko zre na veka-jočo hčer: morda je ravno njen obup kriv njegovega brezčutja. Ali hoče pokazati ljudem, kako je samo njo prijela materina smrt? Pokazati, da ni v očetu trohe žalosti za ženo, da je najbrže celo vesel, ker se je rešil jeroba? — Sovražnost se mu vzbuja v duši, slutnja, da nastopi Tona dedščino po rajnici . . .

„Iz prsti si jo naredil, s kostmi in kitami si jo sklenil, obudi jo, o Gospod, poslednji dan!“

Drozeg gleda v duhovnika, a pogled mu ni pobožen, strupena skrb se mu zrcali v njem: — Saj ni umrla. V Toni bo rohnela dalje . . .

Ko se vračajo s pokopališča, jo sune v rebra:

„Čemu bi se pretvarjala? Kdo ti krade žalost? Saj verjamemo, da ti je hudo. Čim hujša je nevihta, hitreje se izlije.“

Tona onemi in solze jej usahnejo. Do zdaj se ni bila zavedala pristranosti v zakonskih bojih staršev. Bila jih je zmirom vajena, zato so se jej zdeli tako vsakdanje nujni, da jih je komaj opazila. Šele v tem trenutku jo obide čustvo, da je orožje posmrtno materine maščevalnosti. Ledeno jej zagomazi po hrbtu, na obraz jej leže rezka trpkost. Ko se ozre na dedca, ki zavaljeno koraka poleg nje, sopihajoč in šepajoč, z utripajočimi vekami, spozna nenadoma sovraštvo, ki vstaja v njeni duši. In to spoznanje jej prežene žalovanje, ki je bilo morda nehote pretirano; namesto žalosti pa jo prešine osvetoželjnost — v imenu rajnice, v imenu svojem.

Drozeg se prestraši mrzloten njenega pogleda, mučna neugodnost ga obide.

To je kazen, Peter, ker si se veselil vdovstva! Ne samo slutnjo, tu imaš gotovost: hči je nastopila dedščino po rajnici.

Tona je zaostala. Njeno trobentajoče uskakavanje mu bobni v ušesa . . . Koj na to jo vidi med pogrebci, prihajajočimi na sedmino. Oblastne so jej kretnje, poveljujoč pogled. V ljudeh je spoštevanje do nove gospodarice.

Drozeg se obrne proč, zagrizeno odločnost, černo kljubovalnost na obrazu. Samodržstva ni dosegel. Tam je, kot je bil poprej: v boju zoper jerobstvo. Ampak — to še ni njegova zadnja . . .

Solnce žge z neba. Senca pod drevesom je malo redka. Drozegov si popravi slamnik niže na oči; pot mu sili iz kože, sapa mu je vedno bolj pekoča, dremavica se ga loteva.

Z bedri strižejo kobilice, dolgočasne travniške goslačice, in murni jim pripevajo, čričeč poldnevno uspavanko.

Petrova desnica seže sunkoma po palici in udari z njo po tleh:

Pa je smešna pamet to. Rad bi se iznebil vruga in mu ne pustim od hiše. Obljubi doto, izplačal je tako ne boš. Odkod?

A koj nato se mu pokaže pretkan usmev krog ust:

Treba je kričati, da ne gre brez gospodinje. Naj odide Tona, le naj odide; si pa drugod poiščemo — primernejše in bolj po volji. Ho, ne zmanjka nam soli . . .

Zopet se mu izgubi spomin . . . V Trstu je, trgovski hlapec. Čvrst mladenič, veseljak, lehkomišno podjeten pri dekletih. Brčice si više pogledujoč postrani izpod oka — pod noge in po bokih, po napetih prsih, skodranih lasčkih ob ušesih, cvetočih licih in vabečih ustnicah. Požvižga priznavalno in se zasuka z gorenjim telesom: Hoj, deklina, lepo si ustvarjena! In se loti golobičice . . . Pri gospodarju služi mlado dekle, izgubljeno od nekod v to šumno mesto, drobce no in sladko kot igrača. Puščoba je med tujci, samota, domotožje. Za domač pozdrav je že hvaležen človek. Občudujoč pogled, toploto obe tajoč, in brhek fant, poslanec domovine, — dekliska duša vzplapola v ljubezni in v udanosti . . . O, Peter, kako slast si užil takrat! — Pa mu umrje oče. Drozeg gre domov prevzemati gospodarstvo, zauemarijeno in zadolženo. Sitnosti s sorodniki, prepiri, tožbe in prodaja, — potem ženitev z Nežo . . .

Drozeg prevali nogo čez nogo in se ozre za delavci po travniku. Hlapec se je ravno vrnil s konji, da odpelje pred kosilom še en voz.

„V senco jih priveži, Martin, in priskoči malo, da se obrnete hitreje! Le tudi ti poprimi, Janez! Aló Janez!“

Obrvi se mu namrščijo: tako nemarno se obrača Janez, vsak gibljaj izdaja pritajen upor. Nagnal bi ga, falota! Srd ga ima na sina, srd na hčer; in vendar mu je težko pred obema. Ali je v krivici pred obema? Oče pred otroki?

Roj mušic brni pred grmom v meji, valujoč enakomerno v solncu. Velik hrošč brenči nad njim, zaletavajoč se v leskov list.

Drozeg gleda vanj napol v dremoti; misli so mu odbežale; brenčanje ga ščegeče v glavi, svetloba ga ščemi v očeh. Nenadoma se mu izvije vzdih iz prsi. Tesno mu je, da se mora prekobaliti na drugo stran . . . Pred Nežo ni v pravici. Tudi z njo je bil doživel mnogo lepega. Življenje je preživel z njo. Navdušenje ob prvih vspehah, ko se je utrdilo mlado gospodarstvo in je zagorelo upanje, da se otrese kdaj bremen. Prvorojenec. Nedorodna slast igračkanja z otroki, tudi s poznejšimi otroki, dokler so bili majhni.

Z leti je njih mikavnost vedno bolj minevala, a postajalo je tudi življenje trše. No, Evgen je še danes miljenec očetov; že samo zanj bi bil lahko hvaležen ženi. In sam je kriv, da je bil prišel z njo tako navzkriž. Delavnost ga je bila popustila, začel je veseljačiti, zapravljati, lenariti. Sam se več ne spomni, kdaj je bil obupal, da se še izkoplje iz dolgov. Saj se niti ni zavedal tega obupa. Prišlo je bilo samo ob sebi; začel se je bil zanašati na srečo, na slučaj, celo na karte. In Neža je trpela poleg njega; ona bi ne bila obupala . . . Kaj je v primeri s tem tržaški doživljajček, ki o njem sanjariš zadnje čase v enomer? — Greh je, Peter: niti ene solze ti ni porosilo oko za rajnko. Saj ni res, da bi te ne bila njena smrt prijela. Rad si jo imel, po svoje rad imel, in kolikor je bilo zanj prav; bogve, če bi bila več prenesla. Slutil si, da se nič ne izpremeni po njeni smrti; zato zakrknjenost, zato vsa jeza. Na otroke si bil hud, ker si vedel, da se jih ne ubraniš, kakor se nisi bil ubranil žene; zato brezčutnost in odurnost. — Hlastač si, Peter, požrešen in objesten. Pohlep te ima za užitki in za življenjem, kakor da bi bil resnično še sposoben zanje! Otrok si, ki ima oči kot dva čebra in želodec za orehovo lupino. Samo za trenotek ti je še, za drobec enega trenotka. V dnu duše si prepričan, da si doigral, da ni več novega začetka za te. Tudi Črnéčka bi ne bila začetek. Pri-lika bi bila za trenotek, morda le za drobec. A čim več trenotkov ujameš, tem bolje zate, misliš. Ukrasti še življenju, kolikor se da. — In kaj, če se s Tržačanko urežeš? Res je bila prišla, s pobožno mislijo je bila prišla. Ti pa si se bil od samega presenečenja napil. Ali jej nisi ubil pobožne misli? Ali si jo sploh razumel, kako je mislila? —

Poldan zazvoni. Tenek glasek se razlegne iz kapelice na vasi, kričavo in otročje, kakor bi se moral še pripraviti za svojo oblast in važnost.

Drozeg plane kakor iz spanja in si potisne slamnik na zatilnik.

„Ho, kanalje, še zdaj so z vozom tu.“

Odkrije se, pokriža, zmrzra molitev in se ozira, če že prinašajo kosilo. Po zelniku prihaja Katra s pokritim jerbasom na glavi. Drozeg se upre ob palico in ob drevo ter se vzdigne mukoma. Dekla se ustavi poleg njega. Pri odlaganju se ji prsi vzpno in pleča zleknejo, krila jej zaigrajo . . . „ptičku“ se zasvetijo oči:

„Ali ti je vroče, Katra? Si prinesla tudi zame?“

„Tona pravijo, da lahko pridete domov.“

„Saj sem tako namenjen, dobro je. Tona se že še unese, — kaj praviš, Katra?“

Njene oči so rdeče in objokane, lica malo bleda, usta trpko stisnjena. Za gospodarja se ne meni; komaj da pozdravi kosce in grabljice, ki se zbirajo in legajo v kolobarju okoli skled. Janeza se izogiblje njen pogled; moti se s pospravljanjem po jerbasu in s prtom, da skrije svoj nemir.

„Bog blagoslovi!“ — vošči Drozeg delavcem. „Žlice so vam ročne, delo pa vam gre proketo raskavo od rok. Mislil sem, da boš opoldne že doma s tem vozom, Martin.“

„Stric so prepočasno dremali,“ — se namuzne hudomušna Reza. „Mi smo se že požurili, saprment. Vsa sem mokra, srajca se mi kar drži života.“

„Tebe se še marsikaj drži, največ za ušesi, Reza. Žuriš se pa menda najraje v posteljo, če se imaš s kom.“

„Zdaj ste jo uganili, ‚ptiček‘. Samo ne pozabite, da sem z vami zmenjena za danes. Martin nama zaigra . . . Huj, bo Tona zopet piskala!“

„Ti boš piskala, ko se vrne mož domov.“

„He, — meni se ni treba bati. Dandanes itak ženske hlače nosimo. Pri vas jih nosi Tona, pri nas . . .“

„Zdaj pa, Reza, strela božja . . . Ali babi res ne zmanjka?“ — se zadere Peter skoraj jezno.

„Ne zmanjka, če ne odrežeš,“ — se zasmеje navihan delavec.

Reza se namrdne malo zaničljivo:

„Zapleševa pa vendar, striček, kaj? Tono morava podražiti.“

Drozeg se zagleda v Janeza, ležečega na trebuhu, z mrkim obrazom, zajemajočega polagoma iz sklede. Od njega se ozre za Katro in oko se mu prebrisano zaiskri:

„Kaj bi s tabo, Reza, ki se moraš že ponujati? Katra, vidiš, to je jagodica, da bi človek ugriznil!“

„Ah —“ pravi Reza, „ta je lepa! Taki-le so dedci: Davi me je snubil, zdaj je že nezvest. Katra bi dišala ‚ptičku‘, a?“ — Z naglim pogle-

dom oplazi Janeza, ki je zardel povetil glavo: „Stari se naj slinijo okrog deklet, mladim pa nastržemo korenčka, kaj?“

V Janezu hoče vse zavreti. Niti slutil ni do danes, da še kaj takega tiči v njegovem starem. Ponoči mu je bila prišla misel, bogve odkod, da se je razsmejal nad njo. Dopoldne jo je bil povedal Toni — kar tako brez resnične vere vanjo; a že v naslednjem hipu se mu ni več zdela čisto nemogoča. Ob nastopu očeta s sestro pa mu je bilo mahoma očito, da je prav zelo verjetna. In zdaj? Ni morda videti, kakor da se hoče prav po sili spreti z njim? Zakaj? Če je v razporu z njim in s Tono, ki mu nočeta napraviti po volji, je toliko bolj upravičen, pomagati si do gospodinje na ta način, da se sam oženi. A kaj hoče Katri? Pa se ni nazadnje vanjo —? —

Janez poveša glavo; žlica mu leži na robu sklede; nič se ne zaveda, da ga gledajo od vseh strani.

V Drozgovih očeh je sto hudičkov. Ves ponosen je, da ima sina tako popolnoma pod sabo. In skrita želja ga ima, da bi mu umazal in razžalil dekle, mu onečistil in ponižal izvoljenko — pred njegovimi očmi, pred vsem svetom . . . Ali mu je ne bi priskutil na ta način? Ali ne bi bil prisiljen, odvrniti se od nje? . . .

„Katra! Hej!“ — Peter stopi proti njej. „Ne zlezi z glavo v jerbas, s svojo lepo glavico! Ali pa raje sedi vanj, jaz te kar ponešem nekam Šmentano dekle, kako bi človek ugriznil!“ — Pa se obrne in pomežikne nagajivo družbi: „Nič me ne gledaj, Martin! Ali se hočeš mene bati? Kako naj ugriznem, stara škrba? Mladega se boj, mladega hajduka!“

Hlapec, že precej starikav dedec, plane nenadoma pokonci in vrže žlico ob tla:

„Tega pa ne maram, Drozeg. Nekaj sem že slišal. Jaz si prepovem: za norca me ne boste imeli.“

„Beži, beži, Matrin, ti govedo pustno! Kdo pa vpraša zate? Kaj bi s tabo Katra? Je pa Drozeg vse drug fant! Kajneda, Katra? Katrica?“ — Zdajci stoji za njo, pa jo zagradi krog pasu, surovo jo zagradi in pritisne k sebi, da zavrešči kot poblaznela:

„Moj Bog, pustite me!“

„Saj si vajena prijetanja, Katra! Katrica!“ — Nenadoma mu izgine ljubeznivost iz oči; ves obraz mu je spačen in razjeden od strupenega sovraštva . . .

Dekle se mu izvije in zajoka. Še zdaj se trudi, da bi ne pokazala obupa, ki je v njej. Preponosna je, da bi priznala, kako je vsega konec . . . vsega konec . . .

Skloni se in pobere jerbas, pa ga vrže zopet proč in zbeži skoz zelnik.

Janez plane pred očeta, dvigne roki in se hoče vreči nanj; a pogled sovraštva, ki ga zadene iz očetovih oči, porogljivega sovraštva v spačenem obrazu, mu stisne prsi, da mu roki padeta kot nasekani . . . Obrne se za Katro:

„Morda vam bo še žal, oče!“ (Dalje prih.)

Noč gluha . . .

Noč gluha, globoka
nad brdi spi,
iz dalje morja šepetanje
polahno, polahno zveni . . .

Vse tiho . . . ah tiho . . . brezmejno . . .
Neslišno se zvezde blesteče
utrinjajo,
kot rože jesenske
usipajo v molk se neba,
izginjajo . . .

Prebeli, prelepi cvetovi!
Moja duša jih išče, moja duša jih kliče!
Kot črn oblak, izbičan od bliskov razpaljenih,
skoz noč drvi,
hrepeni
po počitku na grudih razgaljenih
božanstvene milosti.

Noč gluha, brezmejna
nad brdi spi.
Pretemna, pretežka kot roža svinčena
skoz polnoč žalost rosi . . .

Lazar Kozak.

Pesem.

Brije, veter, brije,
žvižga, kakor bič,
v okna buta, bije,
reže, vije, rije –
v sobo sili ptič.

Pridi, ptiček, drobni,
v sobi se ogrej,
da te veter zlobni,
v zimi tej grenkobni,
vrgel ne bi z vej.

Ah, ne boj se, nežni
ti krilatec moj,
ko skopnijo snežni
ti zameti, v bežni
veter grem s teboj.

V gozde, na poljane
s tabo poletim,
volje razigrane,
sreče nepoznane
ves se razživim.

Božje solnce z mano,
sreča in pokoj:
vranec vleče brano
v rožno jutro rano –
ptiček, Bog s teboj!

Ant. Batagelj.

Prijateljska zgodba iz Levstikovega življenja.

Objavlja Avgust Žigon.

Glavni prispevek, ki nam ga donša prva, zadnjič objavljena zgodba k biografiji Levstikovi, je že dolgo iskani datum dne 27. septembra l. 1864 kot datum odkritega spora Levstikovega z Bleiweisom ter odločnega obračuna njegovega s staro strujo in smerj. Levstikovo življenje je poslej nastopilo svojo trnjevo pot borbe za preporod.

Najprej se je Levstik poslovil od nove Matice. Tisti dan, ko je pripravljalni odbor dokončal svoje delo ter je pričela Matica z rednim odborom svoje redno poslovanje, je Levstik odložil (o prvem občnem zboru 11. maja 1865) svoj posel, odrekel se sam tajniški službi, ter s tem obližju stare struje, ozračju starega duhá. In novi odbor je že koj v I. seji svoji vsprejel priglašeno odpoved Levstikovo z zahvalo.

Št. 381 Slovenska Matica.

Blagorodni g. Fr. Levstik,
Matice Slov. odbornik v

Ljubljani.

V prvi seji Matičinega odbora dne 22. junija 1865. l. bila Vam je kot bivšemu tajniku Matice Slovenske izrečena zahvala za Vaš trud in za lep red v Matičinem uradu.

Z veseljem spolnujemo svojo dolžnost ter Vam podajamo pis-||meno to zahvalnico in pri tej priliki izrekamo največje spoštovanje.

V Ljubljani 18. nov. 1865.

V imenu Matičinega odbora
Dr. Lovro Toman (m./p.¹⁾)

¹⁾ In v drugi seji odborovi pa je sledila naposled še naslednja formalna dolžnost, ki je Levstika oprostila še zadnje vezí: „Št 14. | Matica Slovenska v Ljubljani | Blagorodni gospod! | V 2. seji 11. jan. t. l. bila sta Vaša računa „o malih stroških“ in „ostalih Koledarjih in Kozlerjevih zemljevidih in imenikih“ enoglasno potrjena. | Iz Slov. Matice odbora | v Ljubljani 13. jan. 1866. | Dr Lovro Toman | A Lesar tajnik.“

Levstik sam priča o teh dogodkih svojega življenja v znani kritiki Kleinmayrove Zgodovine l. 1881 takó-le:

„Ni res, da je bil [Levstik] tajnik „Matice slovenske“ in „urednik slovensko-nemškega“ slóvnika oboje ob enem, kakor je v „Zgodovini slovenskega slovstva“ čitati na 186. str.; kajti bil je prej v tajnika postavljen, in stoprav to službo v 11. dan maja 1865. léta izgubivši vzprijel je bil slóvník v délo. Vrhu tega je vse na robe povedano, kar se dostaje „Triglava“, nemških, a Slovénom v obrambo 3. januarja 1865. léta ustanovljenih novin, katerih g. Julij pl. Kleinmayr ni imel nikoli v roci, kar je živ, ker na 286. in 192. str. uči, da sta jih uredovala Miroslav Vilhar in Fr. Levstik. Nikdar ne! Kadar so „Triglav“ na nóge spravljali, ni temu početju bilo hujšega nasprotnika v Ljubljani, nego li je baš Levstik bil zató, ker se mu je zdelo, da bi se z nemškim „Triglavom“ pot zagrabil političnemu dnevniku slovenskemu, katerega tedaj še ni bilo, niti se je v Ljubljani mogel ustanoviti. Jedino to nasprotovanje bilo je Levstiku vzelo „Matično“ službo; kajti on je bil nje prvi tajnik, a ne Lesar, kakor velí „Zgodovina slovenskega slovstva“ na 194. strani.“

To so Levstikove lastne besede o tisti jezni zgodbi iz l. 1864 in o njeni prvi posledici v Levstikovem življenju.¹⁾ „Izgubil“ je, „vzelo“ mu je službo; to so — njegovi izrazi! Našel pa si je srečno še l. 1865 samega drugje kruha, ker delo za izdajo slovensko-nemške strani Wolfovega slovarja, delo — spet po goldinarju na dan.

Toda Levstik se je poleg filološke učenosti lotil tiste dni, in sicer nemudoma po izstopu iz Matične službe, brezobzirno-opozicionalnega politikovanja zoper Bleiweisov režim. Izšel je bil

¹⁾ Lj. Zvon 1881, I./X., str. 635/36. (= Zbr. sp. V./190).

ob začetku l. 1865 res „Triglav“ — v Ljubljani; a nepričakovano pa je pričel istega leta hkrati tudi nov slovenski časnik, Einspielerjev „Slovenec“ — v Celovcu. In tega lista se je Levstik oklenil že 14. julija 1865, ter zapričel v njem svoj boj — s člankom „Čitalnično stanovanje in narodni dom“.¹⁾ Ko pa je 25. aprila 1867 prenehal „Slovenec“, a leto kasneje pričel 2. aprila 1868 v Mariboru „Slovenski Narod“, je Levstik nadaljeval svoj politični odpor s toliko odločnostjo, — da so mu v Ljubljani vzeli iz rok „slovník“, s tem pa tudi ves, dasi borni, a dotlej vendarle še stalni zaslužek. In tista njegova „leta bede“ so dosegla zdaj svoj višek; vzdržala je Levstika tiste dni res le njegova nenadoma mu vzknila ljubezen, ki ga je iz filologa in politika spet prerodila v poeta, ter s tem v pravega literata: „pevca brez časti in slave“. Toda tudi ta steber se mu je podrl zeló naglo. „Tako je bilo, tako bode za naprej, dekleta se morajo možiti. Mislil bi pa, da bolje storiš, ako ne greš več pod Šmarijno goro,“ je s svojo moško besedo Levstiku svetoval, kakor vemo, tačas prijatelj Fr. Erjavec iz Zagreba. In takó ga je na koncu in kraju vsega svojega upanja vesel in brez obotave vsprejel Levstik, res z obema rokama, ker mu je tedaj zeló o pravi uri dospel v Ljubljano l. 1870: — klic z Dunaja!

1. Levstikov pristop k „Zvonu“.

(Tri pisma.)

1.

Na Dunaji 4. XII. 69

Častiti g. Levstik!

Kakor Vam je že gotovo znano, začel bode g. Stritar ob novem letu izdajati lepoznanški list „Zvon“ — po dvakrat na mesec. Nabranega ima sicer že veliko gradiva, pa vendar ne toliko, da bi mu ostajalo. Ozreti se mora torej po dobrih sodelalcih. Iz vseh njegovih pogovorov pa sem spoznal, kako neizrečeno rad bi posebno Vas pridobil za svoj list. Pa tožil mi je, da Vam ne more pisati, ker mu na nobeno pismo nič ne odgovorite. Iz vsega Vašega vedenja sklepa, da imate še iz onih časov, ko je bil v Ljubljani ali ko se je Mladika tiskala in razpošiljala, kaj do njega. Gospod Levstik, nadejam se, da mi || ne boste zamerili, če Vas zatorej jaz prosim, da bi

¹⁾ Prim. o tem: Casopis za zgod. in narodopisje 1907 str. 137/39.

se malo omečili. Meni je hudo, da sta dva moža, ki drug drugemu tako čislata in ki imata oba take zmožnosti, prišla nekako navskriž ravno zdaj, ko bi bilo take koristi za naše slovstvo, ako bi skupno delala.

Saj poznate Stritarja! Razun Vas gotovo nihče pri nas ni tako sposoben, da bi izdajal in vredoval lepoznanški list nego on in gotovo za služi, da bi mu najboljše moči pritekale na pomoč, timveč ker bi drugače morda spet omolknil. Rekel mi je, da od Vas bi vse sprejemal, kar bi mu poslali; tega bi morda nobenemu družemu slovenskemu pisatelju ne storil.||

Ker sem prepričan, kaka izdatna pomoč bi bili Vi „Zvonu“ in ker ^[vidim] [vem], kako rad bi Stritar videl, da bi kaj zanj pisali, zatorej sem sklenil Vam na svojo lastno odgovornost pisati: pošljite kaj Stritarju za list ali pa vsaj naznanite, da boste kaj poslali, da se Vaše zvoneče ime natisne že v vabilu na naročbo. Prvi list gre 15. dec. v tiskarnico.

Bog Vas pozdravi!

Fr. Levce.

2.

Ljubi moj znanec!

Accipe colloquium gelido — ab Istro!

Imé, ki je pod tem pismom, Ti je gotovo že na pol pozabljeno; pa človek je že tak, de le piše, kadar česa potrebuje. In vender verjemi mi, če Ti je mogoče, de sem Ti že velikokrat mislil pisati, ko nisem še ničesar potreboval. Ali lenoba mi je prirojena, kakor marsiktera druga slabost, n. pr. lesénost in okornost, ali pa, de to reč drugače povém, — ne nadlegujem rad človeka, če ni vélika sila!

Akoravno pa ti veliko let že nisem pisal, sem pa vender vedno mislil náte (zdaj pa že pišem, kakor kak zaljubljenec). Kolikorkrat se nam je pri olu ali pri kavi vnéla govorica o revni naši domovini, o naših „veljakih“ in možakih, o naši „literaturi“ — kdo bi nam mogel pomagati tù in tàm — in enacih žalostnih rečéh — vselej smo se spominjali Tebe, posebno pa jez sem te pogóstoma jemal v misel, tode ne zmirrom takó, kakor bi bilo Tebi všeč. Pridi||[go]val¹⁾ sem o Tebi in prerokoval, de zapustivši svoj očetov dom zdaj pri slovničarjih presice paseš — ^[gra] gorjé mu, ki je zakopal svoj talent — drevó,

¹⁾ V izvorniku je od prve strani do druge izpal zlog *go*, ki sem ga dostavil v natisku med obklepi.

ki ne obrodí sadu itd — gramatika sicer mora priti, ali gorje mu, po komur pride! —

Zató pa je zdaj taka po našem literarnem polji ali logu! Šopirijo se in repenčijo regljajo in čivkajo: Berlez škorec in kraljiček Vrabec čuk in mnogi tiček* (nar več pa je vrabcev in kraljičkov!) Pa ne zaméri, de Te opominjam starih reči; sàj mislim, de Te je sram Tvojih lastnih pesem, ker niso po staroslovensko (ali po starej slovenščini!) pisane. O tempora, o mores! O Metelko, Metelko! Kaj nam nisi bil ti zadósti? Pa saj ti nisi bil še pravi prerok — bil si nam le sv. Janez, pravi odrešenik nam je še le zdaj prišel Hosana in excelsis! Ne bodi hud, de tako govorim — na pol v šali, na pol pa zares. Rad govorím s svojimi znanci o Tebi — pa ne morem si kaj, de bi Te včasi ne grajal — de si se tako zaril v to — nesrečno gramatiko! || Ti nisi, bogme! vstvarjen za kërta, ali za drekoberbca. Zakaj te ni na Tvojem mestu, ker te je tako tréba?

Pa predolg je že vvod; zdaj ob kratkem, kar me tišči. Znano Ti je novo početje. Kako je imenitno — veš bolje ko jez — je pa tudi težavno. Na vsem slovenskem svetu (to je misel vsih, ki kaj mislijo) je en sam mož, ki je tej reči kós; pa — nima časa! Pa vsáj podpiraj [ga] nas, ne bom djal, kolikor moreš, le kolikor vtegneš. G. Jurčič, poštena duša, pametna glava — (bog mu daj dobro!) Ti |bo| bolj na tanko govoril o téj reči. Jez Te prosim za zdaj le tega. Izroči mu kar imaš lepoznanjskih spisov — bo že on zbiral, ki imá več časa kot Ti — in nekoliko tudi jez — ker je moje ubogo [imé] prišlo v tó reč, kakor Pilatovo v krédo. Če Ti ne daš svojih reči — ne bo česa natiskávati. Boljega za zdaj ne moreš storiti svoji domovini (Bog ji pomagaj!)

Moja prošnja pa Ti mora nekoliko mar biti pro primo sem laščan, 2do sem zavoljo Tebe „preganjanje terpel“ 3^{io} zate povsod zastoj || reklamo delam, (bodi [si] je že potreben ali pa ne in zadnjič, — Te rad imám. —

Veliko reči bi Ti imel še praviti — pa naj bó to za drugkrat, če bom vidil de moje besede niso bob v steno!

Ne zaméri, de Ti tako govorim — gotovo ne iz napačnega imena.

* Besedilo iz Levstikove „Pesmim“. (Gl. PESMI 1854/13).

Pogovarjaj se rad z Jurčičem — on mi bo že poročil — kar mu boš djal —

Z bogom

Stritar
in partibus infidelium.

3.

V Ljubljani 28. decembra 1869.

Dragi prijatelj!

Z boječim srcem sem prijél za pero, ker dobro vem, da sem te zeló razžalil. Še le zdaj se ti zahvaljujem za škatlo izvrstnih smodek, ktere sem uže davno pokadil,¹⁾ in tudi za tvoje še mnogo izvrstneje pesni, ktere često z veseljem čitam.²⁾ Ali ti je znana o njih Dežmanova kritika v „Tagblattu“? Jako vgodna a pravična je bila.³⁾

Da sem tako trdovratno molčal, tega so krive neljube okolnosti, v ktere sem pahnen. Sapienti pauca. Lani, ko si bil ti v Ljubljani, visel mi je baš nad glavo oblak, iz ktereга je potlej v mé tréščilo pri slovarskem delu. Da torej nijsem mogel biti vesele volje, nij čudo. Mučil sem se, kakor konj, plačan kakor človek, ki na Dunaji po cesti konjski gnoj pobíra; vendar sem hotel prebiti, ker mi je bilo do tega, da bi delo dovršil, kar bi se pred 5—6 leti ne bilo moglo zgoditi. Kakšen bode zdaj slovár, to bog védi. Jaz bi svojega gradíva ne prodál za 20,000 gld., ako bi mogel imeti najmanje upanje, da bi še kdaj prišel k temu delu. Mene je vedno dr. Bleiweis in Svetec najbolj izpodkopaval javno in skrivaj pri Jarneji Vidmarji; Svetec čujem da še celó pri škofovej sestri Urški.

Prosim te torej, odpusti staremu grešniku, če kolikaj moreš.

Gosp. Levec mi je bil pisal, da bi tudi jaz dal ime med „Zvonove“ podpornike. Tega nalašč nisem storil; vendar nikoli nisem mislil, da bi „Zvonu“ nič ne pisal. Nikakor nisem hotel, da bi moje ime stalo mej „Zvonovimi“ pisatelji, ker

¹⁾ Poslal mu jih je bil Stritar z Dunaja: Vöslau 3./8. 1868 („ker imate v Ljubljani tako slabe cigare“).

²⁾ Tudi te mu je bil Stritar sam doposlal: z dopisnico dné 31. oktobra 1869.

³⁾ = Laib. Tagblatt 1869, Nr. 278 (Samstag, 4. Dezember); med dnevnim ivermí („Lokal-Chronik“): Slovenische Literatur. Članek je brez podpisa, a z naslednjim stališčem: „Ein Dichter, der das Volk zur Selbstthätigkeit auffordert und dessen Erlösung von der umnachtenden Leitung der ‚Volksführer‘ sehnlichst herbeiwünscht, kann der Sympathien jedes redlich Gesinnten sicher sein.“ Konec je opomin: „Paullo maiora canamus.“

morem samo tu ter tam kaj pomagati, stalno nikakor ne. Dalje sem imel še nekak vzrok. Poslal sem ti, kakor vidiš, nekoliko pesnij, katerim nisem podpisal pravega, niti povsod enacega imena, ker nečem, da bi se zvedelo čegave so ali komu so narejene, ker mére vse na eno, živo osebo, ktere ne bi rad ljudém dal na jezike. Kraje in imena sem vsa preménil, vendar se bojím še zdaj, da svet ne bi uganil resnice. Ako se ti zdé kaj vredne, natisni jih v „Zvonu“ v tej vrsti, kakor sem svinčnikom zaznamoval. Če ktera nij tiska vredna, vrzi jo v koš, jezil se za to ne bodem nič. Jurčič jih je čital in o „poročilu“ izrekel sodbo, da je srednje cene. Morebiti prav sodi, ker misel je stara; vendar sem jo priložil, ker se mi sicer ne zdi brez vse veljave. Ako jo zavržeš nič ne dé. O pesni „sanje“ bi te prosil, da pride vsaj kake tri številke za vsemi družimi pozneje v tisk. Tudi te prosim, da nikomur, niti najboljšemu prijatelju ne pokažeš mojega, mnogim znanega rokopisa ter nikakor ne poveš, čegave so te pesni, ktere sem zložil vse letos avgusta in septembra meseca. Ako mi tega ne moreš obljubiti in storiti, prosim, da mi vse vrneš, predno se natisne. V tej stvari se tako trdno zanašam ná-te, kakor na-se. Torej te prosim, da tudi korekturo sam preskrbiš.

Zakaj nijsi „Preširnovega godú“ natisnil v knjizi? Morebiti te je ostrašila „Tagblattova“ kritika?¹⁾ Meni je vrlo žal, da to pesen pogrešam.

¹⁾ Laib.-Tagblatt 1868, Nr. 114. (Mittwoch, 30. De-

Kar se v moji pesni: „kako je to hudo“, tiče besed: „rotil sem se in klel“, vem, da so ti znane iz neke druge moje, ktere vendar nikoli ne mislim natisniti.

Nadejôc se, da mi storiš, kar sem te prosil, treba, da še enkrat ponižno izrečem željo: odpusti mi! Ako mi ne bodeš vračila meril z enako mero, nadejam se v kratkem odgovora; a če ga ne dobodem, nikakor se ne morem jeziti. Lepo te pozdravlja

Tvoj
stari prijatelj
Levstik.

Dostavek. Ali bi ti ne mogel pisati: nij (nam. ní), da se „non est“ loči od „ni (neque)?“ V pesnih se časi zeló potrebuje „ni“, ki je lepo-glasnejši nego „niti.“ Enako bi te prosil, da v genit. plur. pri ženskih samostalnkih piši povsod: *nítij, živálij, kostij* itd., da se ta padež tako loči od družih, kateri imajo samo i na konci. Stara slovenščina je imela tudi „ij.“ Po vse krivo učé tisti, kateri trde, da genit. plur. trebé pisati: „misel, živál“ itd., nam. „mislij, živálij.“ Teh dveh oblók mislim, da bi se prijél brez strahú ter na korist slovenske pisavi. (Dalje prih.)

zember): V Podlistku: *Slovenische Literatur*. (Mladika, *Slovenische Literatur*.) Levstiku je tu v mislih iz te ocene naslednji stavek o Stritarjevem „Preširnovem godu“, ki je bil izšel prvič l. 1868 v „Mladiki“: „Die gereimte Humoreske ‚Prescherns Geburtstag im Elisium‘ geht über die Grenze des Humors hinaus, überschreitet sogar jene des derbkomischen.“ Članek je brez podpisa, a bo kajpada Dežmanov.

Resignacija.

Vidim goste meglé,
ki v visokih gorah name čakajo,
da pojdem skozi nje — — —
Čujem: nekdo v njih na pomoč kliče,
a ne najdem sledu —
vidim: nekaj ogromnega se pred menoj pomiče,
a ne slišim glasu — — —
čutim le, kako moje srce
solze mrzle, mrzle namakajo — — —

Anton Gaspari.

Požar.

Spisal Zvonimir Kosem.

Dvakrat zaporedoma je ustrelil z Gradu top. Strela sta se razlegla nad mestom tako bobneče, da se je mladi adjunkt Jelnikar takoj predramil iz spanja in planil pokonci.

„Vsaj ponoči naj bi bil mir!“ se je razsrdil v prvem hipu in si pričel mencati oči. „So pa že spet paglavci zažgali kje kakšno bajto!“

Legel je nazaj na posteljo; samò oči so mu kakor dvoje radovednih in preplašenih mišk iz moke gledale izpod odeje; še vedno mu je brnel odmev komaj utihlih pokov po ušesih in mu rezal po možganih. Silil se je, da bi zopet zaspal, pa ni šlo.

Spodaj na ulici, pod oknom, so zatropotali nagli, trdi koraki, ki so drveli vsekrižem in utihali mrgoleč za ovinkom. Težko so loputala povsod vežna vrata, okna vseh nadstropij so žvenketala, na stopnicah so se oglašale zmedene, kakor bežeče stopinje. Nekje je zajokal s stokačim glasom otrok in ni več utihnil.

„Gorí! Gorí!“ —

Koraki na ulici so drveli tropoma naprej, se množili in se prehitevali. Že so bila okna povsod odprta; kuštrave glave žensk v belih nočnih haljah so molele venkaj; prek ulice so letala vprašanja, od oken do oken, z oken na ulico, z ulice nazaj do oken. Nihče ni vedel kaj gotovega, samò to je vsakdo govoril, da gorí nekje, najbrž v predmestju.

Z Gradu je venomer otožno zvonilo v plat; ubit, mrk glas je bil to, kakor glas smrti same. Strah je človeka takega glasu podnevi, kaj šele ponoči; zakaj do dna srca grize tisto monotono, žalostno penkanje.

„Kaj res ne bo miru?“ se je Jelnikar vnovič razkačil. „Zdaj bodo ropotali menda celo noč...“

Zakril si je oči in si ovil z odejo popolnoma še glavo. Nato se je sključil tako, da se je s koleno dotikal čeljusti; prav počasi so mu glodali tisti penkajoči glasovi srce. Naenkrat je tiho zaječal, sam ni dobro vedel, zakaj; ali vsled usmiljenja do tistih, katerim zdaj gorí, ali kar tako, ker se ob takem času spodobi, da vsakdo vzdihuje.

„Penk... Penk...“ je bilo z Gradu v plat zvona dalje.

Jelnikar je zamahnil z rokama.

„Najbrž sem pozabil okno popolnoma zapreti, da se sliši v sobo vse tako natančno...“

Z urno kretnjo je vrgel odejo ročno in spretno razse, tako da je lokovito odfrčala na spodnji del ležišča in se zamotala v tesnem prostoru med zidom in posteljo. Opiraje se na kolca se je dvignil, sedel in se ozrl; v resnici, okno je bilo priprto. Prižgal je vžigalico in posvetil, da bi videl natančneje; stenska ura je kazala polenajstih.

„Še sam se bom oblekel... saj spati tako ne morem več...“ je razsodil sam pri sebi in na postelji sedè pričel malomarno vtikati levo nogo v hlačnico svojih sivih hlač. Kmalu je bil popolnoma oblečen. Ko si je zapalil cigareto in ravno hotel stopiti k oknu, da bi je odprl, se je iznena nečesa domislil; zato je sunkoma naredil par korakov nazaj.

„Morda sloni na oknu tudi ona in gleda dol na cesto...“ mu je blisnilo v glavo.

„Pardon, madame... je ferai tout mon possible...“

Popravil si je kravato pod ovratnikom, zapel si na rokah zapestnici in si dolgo časa česal lase.

In čudil se je natihoma sam sebi, da ga je bila prejšnja nejevolja tako hitro minila.

Naposled je bil s svojo toaleta pri kraju; hitel je k oknu in je odprl na stežaj. Ni se bil varal — na odprtem oknu, vis-à-vis njegovemu stanovanju, onostran ozke ulice, je že slonela ona, mlada in sveža in kipeča, z lahno nočno haljo komaj za silo odeta; ker je imela v sobi na mizi luč, se je iz teme krasno belil njen polni, alabastrovo svetli obraz z živimi črnimi očmi; njena bela, okrogla ramena so bila razgaljena, razgaljen vrat, tudi ponosne, nakipele prsi, ki so se zapeljivo oblele iz noči, so bile napolodkrite; vabeče so se svetlikale njene gole, kakor ulite podlakti, počivajoče na mehki blazinici na oknu.

„Klanjam se, gospa Jarnik!“ jo je Jelnikar prijazno pozdravil in se ji pri tem nalahno priklonil z glavo.

„Dober večer, gospod adjunkt!“ mu je istotako prijazno in smehljaje odzdravila. „Ali je tudi vas spravila radovednost s postelje?“

S plamtečim ognjem v očeh se je ozrl Jelnikar na njo.

„Seveda, gospa Jarnik. Pa bi me ne, če bi ne bilo zunaj tako lepe, tople poletne noči, kakor je. — Dovolite — gotovo vašega gospoda soproga ni doma, ker ste tako sami...“

„Saj veste! Ravno včeraj je zopet odpotoval za nekaj dni po svojih vednih trgovskih opravkih,“ mu je odgovorila. „Če bi bil on zdaj-le doma, bi bil drl takoj prvi tja, kjer gori; jako je radoveden, veliko bolj kakor jaz. — Pa glejte, gospod adjunkt, koliko ljudi!...“

Obadva sta se zagledala spodaj na ulico, ki je bila poplavljenjena z ženskami, moškimi in otroci; ob zid so butali ti valovi in se valili vršaje dalje, dokler se niso prelili v drugo ulico, se razlili na dolgo in na široko prek glavnega trga in umolknili naposled zamolklo grgraje neke daleč za ovinkom. Neprestano so tropotali po trdih, tlakanih tleh zmedeni koraki; čule so se v naglici izgovorjene besede, tenki klici, začudena vprašanja in hrkajoče pokašljevanje.

„Gorí! Gorí!“ —

V šundru in hrupu je bučalo to morje ljudi; pretesna je že bila ozka ulica.

Jelnikar je globoko dihnil in nagnil nato svojo glavo. Tako dobro razpoloženega kakor še ne kmalu do zdaj se je počutil v tem resnem trenutku ljudske zbežanosti in radovednosti na ulici; in pokaral je natihem samega sebe, čemu

da ga vsa ta stvar ne zanima tako kakor druge, čemu da ne steče po stopnicah navzdol in se ne pomeša še sam med tisto šumečo gnečo. Pa se je ozrl zopet na njo, ki se je kakor bel, iz marmorja izklesan kip lesketala iz polmračnega okna pred njim — in mahoma se je začel zavedati svojega položaja. Zakaj še vedno je slonela tam; njene dehteče prsi so počivale kakor v dremavici oslonjene na bleščočih, polnih podlaktih na blazinici. Občudovaje jo je ogledoval; polnemu vročih misli se je zazdelo, da se mu nasmejava, mu pomežikuje in ga gorko vabi z blestečo roko:

„Pridi, sama sem!“

Pri tem mu je zaigrala po ušesih melodija, sladka in lepa, da je slajše in lepše še v sanjah ni nikdar slišal.

Hipoma se je zdrznil — njen zvočni glas mu je poredno pljusnil v obraz.

„No, gospod adjunkt, kam ste se tako zamislili?“

Gospa je dvignila glavo in ga živo pogledala. Ta njen pogled je priplapolal Jelnikarju prav do dna srca.

„Premišljuje, če bi si šel ogledat požar... Pa se še nisem odločil... ker samemu je pusto hoditi ponoči po mestu...“

Nasmehnila se je in sklonila zopet glavo.

„Prav kakor jaz. Tudi mene spravi človek samo težko na cesto...“

Le še redki koraki so drobili po trotoarju. Posamez, paroma in gručoma so hiteli ljudje ter izginjali za ovinkom; tu je brzelo urno stopicaje, s sklonjenimi tilniki, troje žlobudravih, razoglavih deklet, tako da je Jelnikar ostre obrise njih močnih, napetih bokov jasno razločeval iz mraka, tam zopet je natrdo, nekoliko poskakujoče, korakala gruča kričavih, prepirljivih fantov. Ulica se je polagoma praznila.

Jelnikarja je obšla vesela razigranost. In razsrdil se je sam nase: „Še plesati mi začni navsezadnje, zdaj, ko morda marsikdo joka!...“

Trdneje se je naslonil na podoknico.

„Penk... Penk...“ je umiral še komaj slišno zvon na Gradu; tako daleč se je zdel Jelnikarja ta umirajoči glas in obenem tako blizu, da je strmel dolgo z iztegnjenim vratom v temo, nato se pa zopet ozrl in se potipal kakor v strahu po hrbtu, če ne stoji morda kdo tik za njim in ne zvoni...

Spodaj po tlaku je tekel težko sopihaje mlap fant, v levici klobuk, palico v desnici; za njim je skokoma pridrvel velik, črn pes, ga dohitel, pustil zadaj in cvileče zalajal za ovinkom. Jelnikar je gledal za tem tekočim fantom, in nenadoma je vzdrgetal od nog do glave:

„Ali se še zdaj niste odločili?“ ga je ravno tisti hip vprašala gospa Jarnik.

„Še zdaj ne. A tudi mene se že loteva nekaj... kakor radovednost...“ je odgovoril. Natihoma pa si je mislil: „Kdaj bi bil že šel, da bi ne bilo tukaj v oknu tebe, madame!...“

Gospa se mu je sladko zasmejala: „Do tega trenutka me prav nič ni vleklo na ulico. Zdaj pa, ko ste povedali, da je začela vsa stvar zanimati tudi vas, sem se takoj nalezla vaše radovednosti...“

Nedaleč od njenega je slonelo v drugem oknu dvoje brhkkih deklet z razpletenimi lasmi; sredi živahnega žlobudranja sta se sklanjali nizko z glavama, tako da sta se obadva bela tilnika posvetila včasih lesketaje v temo. Ko se je ozrl Jelnikar tja, sta se zahihitali, se spogledali med seboj in obrnili glavi proti njemu; večja je imela lepe, črne lase, manjša ljubeč, smehljajoč obraz.

Ulica je bila že skoraj popolnoma prazna. Nikjer več prejšnjega hrupa in šundra; kakor da se je bila odvalila prejšnja hrumeča reka radovednežev nekam v neskončno daljo. Pač pa se je že tuintam kdo vračal in se globoko oddihaval. Vračalo se je omahovaje tudi nizko, širokoboko deklet in si brišalo z robcem razpotena lica.

Gospa Jarnik si je ogrnila malo tesneje tenko nočno ogrinjačo okrog oblih ramen; nagnila je prožno svoj razgaljeni vrat in pogledala živo dol na ulico. Ravno pod njenim oknom je bilo zdaj omahujoče deklet.

„Kje gori, Ema?“ je vprašala gospa; na njen tilnik je lil iz sobe pramen luči in ga trepetaje razsvetljeval.

Deklet je mahoma obstala in pogledala kvišku.

„V predmestju... Treparjeva hiša. Vse bo zgorelo!“

„Ali je veliko ljudi tam?“

„Kar tarejo se!“

Deklet je voščila lahko noč in se odzibala počasi po tlaku naprej.

Gospa je stisnila ustne tesno skupaj, dvignila glavo in si z gibkimi prsti popravila frizuro; v črnem okviru gostih las se je lesketal njen beli

obraz kakor marmor v noč. Pogledala je adjunkta, in srečala sta se z očmi.

„Mene je premagala radovednost popolnoma...“ se je Jelnikar hipoma dvignil, oziraje se strastno še vedno na gospejine polne prsi in njen sveži, zardeli obraz. „Vam pa, milostljiva, najlepša hvala, da se vam je ljubilo z menoj toliko časa kramljati. Mesec dni sem že na tem svojem novem stanovanju, mesec dni vas že poznam, vendar še nikdar nisem govoril z vami toliko kakor danes, v tem-le kratkem času.“

Odstranil se je od okna in se pokrtil. Kmalu nato je že hitel po stopnicah navzdol.

„Šele zdaj vem, kako močno sem zaljubljen!“ si je ponavljal spotoma skoraj na glas.

Zunaj na ulici ga je prijetno objel topli nočni zrak in ga pobožal pahljaje po razpaljenih licih. Slabo so brlele električne svetilke; nekje iz veže je lajal z zadirljivim, renčočim glasom pes.

Temno je bilo nebo nad hišami, nikjer niti ene zvezde. Iznad resnih, molčočih kontur mesta se je kakor velika črna silueta dvigal Grad; Jelnikar je zapazil v stolpu majhno rdečo lučko, ki je strogo zrla v noč vsenaokrog. Po krčmah in beznicah čudna tišina, akoravno so bila vrata povsod le priprta.

„Kako dolga je danes pot v predmestje!“ se je zazdelo Jelnikarju, ko je bil za njim še komaj glavni trg.

Zalučil je napoldogorelo cigareto daleč od sebe in nenadoma obstal. Zvočen, srebrn smeh se je razlegel za njegovim hrbtom. Ozrl se je — ona je stala pred njim.

„Čemu pa tako naglo, gospod adjunkt?“ Vsa v smehu je gledala nanj, Jelnikar pa ni bil malo presenečen, ko je stala pred njim kakor iz zemlje izrastla.

„Dovolite — ali ste se tudi vi napotili, da si ogledate požar?...“

Vedno zvočneje se je smejala.

„Kako?... Tudi mene je prijela radovednost... seveda...“

„Pa se morava požuriti! Skrajni čas je že. Ali vas ne bo nič strah?“

„Saj ste vi moj spremljevalec...“

Jelnikar se je veselil, da je dobil za svojo spremljevalko ravno njo. Ko sta se odpravila skupaj po ulici dalje, je šinil njegov pogled mnogokrat na njene kipeče, visoke grudi, na njene bele roke, sploh na njen gibki život. Gospa Jarnik je čutila njegove poglede na sebi; rahel

smehljal je trepetal na njenih licih. Kadarkoli je zapihal veter skozi noč, si je zavila malo tesneje ogrinjačo okrog pleč in ramen, popravila si lase na glavi in stopala graciozno kraj Jelnikarja naprej, ne da bi se mnogo ozirala nanj.

„Gospod adjunkt!“ je izpregovorila naenkrat in se okrenila z vsem životom proti njemu. „Morda bova prišla prepozno...“

„Radovedna sem!“ — je gospa Jarnik živahnogo pogledala adjunkta.

„In jaz — razburjen!“ je rekel Jelnikar in si prižigal cigareto. Stopal je tako blizu nje, da se je včasih z roko dotaknil njenega života. Pri tem pa sam ni vedel, čemu da je bolj razburjen, ali bolj zaradi požara, ali bolj zaradi tega nenadnega zblizanja.

Dolge, vijugaste ulice je bilo naposled konec. Pred njima se je razpel kakor v sanjah temen gozd ljudi; sredi tega gozda radovednežev je gorela Treparjeva hiša. Ker je pihal močan veter, se je zaganjal plamen postrani proti bližnjim hišam. Ognjegasci so gasili, kolikor je bilo v njihovi moči. Do polovice je bila pogorela že hiša; zdajpazdaj je odletelo še kakšno bruno, vse ožgano, hrumeče na tla, odkrhnil se je kos stropa, kos zidu, in zagrmel votlo na zemljo; ogenj je iskal poželjivo še vedno lesa, lizal zidovje in švigal krvavo skozi razdejana, razpala okna. Kraj tlečih brun je ležalo poškodovano pohištvo; in med to podrtijo so z objokanimi obrazi hodili pogorelci. Ogenj je treskal dalje, dim se je valil nagosto v črnih oblakih proti nebu.

Strme sta ogledovala adjunkt in mlada gospa požar.

„Strašno!“ je zavzdihnila ona.

„Kaj ne?“ se je ozrl začudeno v njo.

Njegov pogled je bil zbeگان.

„Zamišljeni ste zelo...“ se je z rahlim posmeškom na licih obrnila k njemu.

Jelnikarju je bilo v resnici čudno pri srcu; ni si mogel raztolmačiti tesnobe, ki se ga je tako naenkrat oklenila. Tam pred njim je divjal v vsej svoji strahoti požar. In v njegovi duši je tudi vrelo... Kipeče telo gospe Jarnik, ki je stala kraj njega, ga je zamamljalo vedno bolj...

„Takih prizorov jaz ne morem dolgo gledati...“ je zmajal po kratkem molku z glavo zopet on, nekoliko zato, da bi se razgovoril, nekoliko pa tudi zategadelj, da bi pomiril razburjenost v sebi. „Milostljiva, zdi se mi tudi, da gori nekaj v meni...“

Njene sočne ustne je prepela mehkbna senca lenobe.

„Se vam zdi?... Tako...“

Tik za njima je stalo majhno dekletce, roke na prsih sklenjene.

„Veste, kdo je zažgal?“ se je okrenil do nje Jelnikar.

„Ne vem... nihče ne ve... Nesreča...“ je odgovorila punčka in razklenila roki.

Zidovje pri hiši je pokalo in se rušilo, ogenj je plapolal dalje, kadil se je še vedno dim. Svetlejše je bilo kakor ob belem dnevu; a ta svetloba je bila tuja in sovražna. Strašno je bilo bdeti ob taki luči, ki je ni bilo moč ugasiti. Potegnil je veter, oblaki na nebu so se razmikali, kvišku je švignil plamen, z vetrom vred je švignil vstran in obsvetil gozd radovednih glav...

Gospa je zresnila svoja lica in se obrnila k Jelnikarju:

„Dovolj bo tega požara.“

Adjunktov glas se je tresel. „Milostljiva, jaz sem popolnoma omamljen!“

„In jaz trudna.“

Pogledala ga je žarko izza napolzatisnjenih košatih trepalnic:

„Ali bi šla?“

„Omamljen sem od tebe, ti sladka Venera!“ je fantaziral Jelnikar sam pri sebi. „Hej, kakšen požar se je začel tudi v meni!... Če bi šla, pravi? S teboj kamorkoli, tudi na konec sveta; ali pa ostaniva tukaj do jutra... kakor te je volja...“

Zdelo se mu je, kakor da se pogovarja z njo na glas in ne v mislih; tako močno je že razpredel svoje želje okrog nje. Zato se je okorno oglasil:

„Ali se še spominjate, gospa?... Pred dobrim mesecem sem se vam šele prvič predstavil... Danes pa — kakor z davno znanko se pogovarjam z vami. Kako je to prišlo?“

Zibaje se leno v bokih, je stopala ob njem.

„Požar naju je zblizal, gospod adjunkt...“

Ogenj v njegovi duši je plapolal vedno bolj...

Ko sta se prerila skozi gnečo in stopila nazaj na ulico, je bilo že zelo pozno. Dim nad razpaljenim zidovjem se je le še komaj dvigal in se venomer cepil, kakor da ga neviden meč neusmiljeno razsekava.

Med potjo proti domu sta obadva molčala. Jelnikar je iskal primernih besed, s katerimi bi bil rad razodel svoji lepi spremljevalki to, kar mu je gorelo v prsih; a tistih besed ni mogel najti. Hotel je misliti trezno, pa ni šlo. „Zdaj

imaš priliko!“ je govorilo nekaj neprestano v njem. In izogibal se je vprašanja, ki se mu je vsiljevalo: „Bog ve, kakšne misli se pode pa po njeni glavi?“

Kolikor bliže domu sta bila, toliko bolj je postajal Jelnikar razburjen. Naenkrat je zaustavil svoj korak.

„Gospa... ali bi izvolili iti malo v kavarno?“

Pričakoval je, da ga bo pogledala vsa v začudenju, a zgodilo se je ravno nasprotno; prav od srca se mu je nasmejala; in njen pogled ni bil karajoč, ampak skoraj hvaležen...

„Hvala, gospod adjunkt... vi ste ljubeznivi. Zaspana sem,“ mu je odgovorila.

Dolgo je počival njen pogled na njegovem obrazu; adjunkt je bil zadet v dno srca. Ogenj, ki je bil plapolal v njem, je dobil potuho: viš in viš je pričel švigati...

Zlagoma sta hodila naprej. Mamljiva toplota polnega gospejinega telksa ob njem ga je dražila. Premišljeval je njene besede: „Požar naju je zbližal!“

Zavila sta v domačo ulico; vse tiho, mirno, kakor izumrlo. A v Jelnikarju je divjal požar vedno bolj, zdelo se mu je, da se vrši v njeni spremljevalki isto... Takrat je gospa odklenila vežna vrata in stopila čez prag; Jelnikar je planil za njo in zaprl vrata, da so težko zaškripala; obadva sta stala hipoma v temi.

„Kaj delate?“ je vprašala osorno ona.

Jelnikar je hotel prižgati vžigalico.

„Oprostite, milostljiva... zmotil sem se...“

Tedaj so se ga oklenile bele, gorke roke okrog vratu, ravno v tistem hipu, ko tudi njegove njenega pasu.

„Ti otrok... otrok...“ je šepetala, svoje vroče grudi na njegovih prsih.

Jelnikar sam ni vedel, kdaj se je vsesal s svojimi ustnicami v njena lica in v njen tilnik.

Z omahujočimi, skoraj opotekajočimi se kopraki je hitel za njo, ki se je mlada in sveža in polna vila pred njim po stopnicah navzgor.

Pismo o maju.

Pri nas spet pomladni dih greje,
šumijo spet dolge aleje,
v mavričnih barvah duhte žive meje,
puhti sveža zemlja,
vanjo deklica moč prihodnosti seje. –
Mislila sem in srcu zapisala sem hrepenenje,
ki dviga se, širi, kipi, prekipeva,
ki grabi, ki trga, ki kri vase srka,
ki plaka, prosi, moli –
v tej svoji boli.
Tiho umiram, a ne vem zakaj –
vem: pride maj,
bil je lani, še pride,
za hribom je solnce, jutri vzide,
tja nekam gre srca hrepenenje,
ki je silno, nebrzdano,
ki raste, ki vriska močnejše, močnejše –
o, v tem koprnenju je vsa moč sladkosti,
vsa moč bridkosti, bolečin –
Nocoj prihaja spomin
vabeče skozi listje zeleneče,
iz popkov poganjajočih,
iz kelihov cvetočih,
spomin nate in na majev večer...

Da prideš nocoj k meni
ti, moj najljubši cvet,
k ustim te dvignem, iskreno poljubim,
vse ti obljubim:
imam žive misli, tako sladke ko med,
ki v dnu nagljevega keliha kipi,
imam tihe nade, tako svetlomlade,
kot čašni venec, ki krog keliha zeleni,
imam vso srečo svojih zlatih dni,
in v srcu mi zapisano stoji:
naj vate jekleno verujem – –

Nocoj vem, da misliš ti name,
vem, da niso moje lepe misli same:
Kako bi bile, ko so vse tebi posvečene,
tebi odposlane na krvave poljane –
ko prejmeš pismo, zapiši mi besedo tolažbe,
obljubi mi, da prideš, prideš –
V prvih dneh maja te pričakujem,
v sobici sence iz vlažnih sten porujem,
cvetja na mrzla tla ti vsujem –
in tebi srce do razkošja darujem! – –

Anton Gaspari.

Rex Sodomae.

Spisal Jože Vesel.

(Dalje.)

4.

Bil je lep spomladanski večer, ko se je vladika ob pritrkavanju zvonov, ob mlajih, slavolokih in troedinih praporih, cerkvenih, narodnih in cesarskih, pripeljal v Zgoljče. Škompnik je vse tako uredil, da bo Prevzvišeni prvi hip spoznal, da je prišel med svoje vdano ljudstvo. Samega cesarja bi ne mogli lepše sprejeti. Zdelo se je, da se je sama narava udeležila veličastne slavnosti: češnje so se lepotičile sredi prvega nežnega zelenja v najlepšem cvetu, podobne vestalskim devicam, ki pozdravljajo velikega duhovnika, in solnce, ta prvi sluga vsevladajočega Boga, je poslalo svoje poslednje žarke, da na višje povelje pozdravi in blagoslovi srečno dolino. Vse je bilo praznično nadihnjeno, samo Škompnik v svojem srcu ne. Videl je, kako se vladika smehlja na vse strani: belo oblečenim otrokom, učiteljci, županu in kar stoji za njim, Marijinim devicam, celo dragonskemu podčastniku, ki je zopet na dopustu in prežeč stoji za devicami, smehlja se v cvetoče drevje in v solnčne žarke, kakor bi jim vedel hvalo, da so ga tudi oni posetili in počastili, smehlja se tisto suhljato lice v ozelenelo goro in gora se od same sreče koplje v zlati zarji, samo on, župnik še ni deležen prijazne besede svojega škofa, samo s kotičkom svojega očesa ga je obrsnil, stopivši z voza, in nič več. Vse ve, vse ve, zato me namenoma prezira — je pomislil ter se skrtil za škofovega kaplana, kakor bi hotel kljubovati svojemu visokemu predstojniku. Dasi je bil Škompnik precej bojzaljivega značaja, se ga je vendar polastila neka trma, ki je rekla: Kaj mi pa moreš? Ako me ti ne maraš, te pa tudi jaz ne! Tako daleč je šla kljubovalnost, da se je okrenil, pokazal hrbet vladiki, pomenkajočim se s svojim dobrim ljudstvom, ter se zazrl v goro, kjer so tisto slavnostno zarjo vedno bolj izpodjedale sence. Vedel se je, kakor bi stal sredi gozda in

nobenega človeka blizu. Ko se je škof po končanih govorih okrenil, je zagledal župnikov široki hrbet, čemur se je začudil. „Zdaj pa v župnišče!“ je rekel veselo in prebudil Škompnika. Potem je še enkrat govoril župana, ki je zguzen stal pred občinskimi odborniki: „Da bi nam ljubi Bog le že dal dežja. Ves sem poln cestnega prahu, in ves umazan sem moral stopiti pred svoje dobro ljudstvo.“

„Mi bi Prevzvišenemu že okrtali obleko, ko bi bili vredni,“ je abotno uslužljivo odgovoril župan ter se še bolj sesedel.

„V župnišču že dobim krtačo,“ je pripomnil škof in kakor bi ne vedel, s čim naj poživim pomenek, se je posmejal Škompniku. Ta se je zdrznil in se nečesa spomnil. Krtačo že dobiš, če pa na kaj drugega cikaš, se zelo motiš — je pomislil.

„Lepo je to, da se vas je toliko prijavilo k rimski božji poti. To kaže vašo vnemo za sveto vero in za Kristusovega namestnika, ki je toliko potreben naše podpore.“

„Mi bi vsi šli v Rim, pa časi so hudi, naši mošnjički prazni, letine slabe, davki veliki in pa poljska dela nam že kar lezejo pred prag,“ se je osmelil župan.

„Vernemu ljudstvu se mora pomagati, pomagati,“ je odločil vladika in hitrih korakov se je napotil s kaplanom in z župnikom v župnišče. Hitel je v prvo nadstropje, tako da ga je debeli, poteči se župnik komaj dohajal. Na mostovžu je urno zavil na levo proti kuhinji in položil roko na kljuko prvih sobnih duri. Župnik se je prestrašil, ker vladika je hotel naravnost v sobo, kjer je sicer prebivala Veronika.

„Prosim ne tukaj, Prevzvišeni, še ene duri naprej in nasproti gospod dvorni kaplan,“ je pojasnil.

Gosta sta jadrata naprej, Škompnik je obstal. „Dirjha, ko da ga je zlodil spustil z verige.

Da bi te koklja brcnila! Kakor bi bil gospodar tukaj! Hvala Bogu, da je Veronika v mestu," je godrnjal ter odprl Veroničino sobo. Zgrozil se je: na zidu je viselo neko višnjevo in neko pepelkasto Veroničino krilo in rdeča bluza poleg, kakor jo je bil sam izbral družabnici za god. „Da je odprl duri in zagledal to babjo šaro, pa bi bil kar ogenj v strehi, zakaj v prvem nadstropju naj spi samo duhovna posoda, v pritličju pa kuharica in dekla, tako je ukazal on, ki vlika nos tudi v takšne stvari. Ta nas bo kar žive spravil v nebesa, ne da bi nam privoščil malo pozemeljskega raja.“ Tako je mrmral. Hotel je sobo zakleniti, ključ vzeti k sebi, pa zarjavela ključavnica ni prijala. Pograbil je tisto obleko ter jo porinil globoko pod posteljo, da bi je posvečeni nos ne ovehal, potem je hitel naročit kuharici, stari od nekod izposojeni babnici, naj gre škofa in kaplana krtačit.

Vladika ni maral lenariti; še pred večerjo je pregledal vse cerkvene knjige in jih našel v redu. Prijazno se je muzal, ko je videl, koliko je zapisal župnik za Petrov novčič. Večerja je potekla mirno, zmerno in prijetno. Škompnik si je oddahnil, tisti večer ga ni trla vest zaradi Veronike.

In prav tisti večer se je v vaški gostilni spletel bič, s katerim ga je udaril vladika. Sedelo je tam nekaj zgoljških možakov, več jih je bilo nego druge delavne dni, ker vernim možem se je zdelo imenitno, da spi sam Prevzvišeni v Zgoljčah, zato treba pokrokati, neverni pa bi radi prerešetal najnovejše novice.

„Žal mi je, da sem se udeležil sprejema," je rekel brezverni občinski odbornik Šme, „naš župan je takšne zvečil, da bi bil jaz najrajši nataknil klobuk na glavo in hrbet pokazal njegovemu kvasanju. Sam naj gre ocedit zaprašenege škofa in sam naj s svojo babnico roma v Rim, itak nima otrok in ne bo vedel komu zapisati grunta.“

„Vernemu ljudstvu se mora pomagati, je obetal. S čim pa?" se je oglasil Cre, ki si je pustil brke rasti pod nosom, odkar se je zapisal novi stranki. „Ali bo naredil, da bo verni kmet vse drago prodajal, kupoval pa vse po ceni?"

„Podružnico nam bo zgradil na Ciclju. Zgoljče itak nimajo nobene, čeprav so ena najstarejših župnij," je pritaknil Vre, ki letos ni hotel opraviti velikonočne spovedi, ker mu je Škompnik oklofotal otroka v šoli.

„S Ciclja bi se lepo razlegal glas zvonov po dolini, ki se iz Zgoljč nikamor ne sliši, ker leži cerkev preveč v zakotju, kakor bi jo bili vtaknili v vrečo," je modroval Šme.

„Čim manj bo zvonov, tem boljše bo za delavca in kmeta," je dejal Murn. „V Ameriki pravimo, da je zvon hudičev jezik.“

„Tam ste pa kakor Turki," je povzel Pohar. „Pa pustimo šale na strani, možje! Če nam hoče škof kaj pomagati, naj premesti Škompnika proč od nas kam daleč, da ga ne bomo nikdar več videli in ne bo pri nas nikomur več zapiral stezá.“

„Ta je prava," so pritrdili možaki, ki so se po župnikovem zgledu tudi začeli prepirati za pota in steze, pa si vsi niso mogli iztožiti, kar bi bili radi in kar je vsak imel za svojo pravico, ker pri tožbi vedno eden izgubi in plača ogled.

In jeli so ukrepati, kako bi se iznebili župnika. Sklenili so, da pojde jutri deputacija k škofu s prošnjo, da jim vzame Škompnika, saj je rekel, da se mora vernemu ljudstvu pomagati. Na čelo deputacije so izvolili Tinčeta Poharja.

Drugi dan je bil praznik za Zgoljče. Zjutraj je sam vladika vodil procesijo sv. Marka, čast, ki je dotlej Zgoljčani še nikdar niso bili deležni; ob desetih jim je govoril z lece na srca, naj iz njih pomečejo vsako neverno misel, potem je maševal, naposled je delil zakrament sv. birmе. Tak plodovit dan treba posvetiti z vinom in mesom; to so župljani tem laže storili, ker so že takrat prodajali teleta po poldrugi kroni za kilogram žive vage. Opoldne so se napolnile vse vaške gostilne. Posebno v tisti, kjer je ogromen orkestrion cingljajal in raztresal vesele zvoke, se je trlo vse polno ljudstva. Za dolgo mizo je široko sedel dragonski podčastnik Cretov Francelj, ki je navlašč prišel domov, da zaveže birmo dvema fantičkoma; na vsaki strani mu je sedel rdečeličnik z veliko culo v naročju ter piskal na orglice, kakor bi klicala k sebi vse birmance srečne župnije. In nateplo se jih je ogromno, ogromno. Starši tistih dveh Franceljnovih fantičkov, ki pa nista bila brata, so po vsi pravici prisedli k Franceljnu, saj so oni s svojim otrokom pripomogli pogumnemu vojaku do dvojne botrske časti. Ti starši, torej štiri osebe, so privedli s seboj vsak najmanj enega birmanca, oziroma birmanko, ki so prišli pod nadzorstvom svojih lastnih staršev, torej najmanj osmerih oseb, ki so tudi opravljale posel kumstva in pritegnile k sebi vsaka po tri osebe in kar je še prišlo za

njimi — do neskončnosti. Francelj bi bil moral nemara seči po logaritmih, če bi bil hotel zračunati, kakšna veriga lačnih in žejnih ljudi se je prištulila k njegovi mizi in zrla njegovo dobrotljivo lice. Ko je prišel čas velikega obračuna so nekateri kumi odprli svoje mošnjičke in boječe pritresli par dvojač na mizo, pa to se je zdelo junaškemu dragoncu vrlo malo za ogromni račun, kakor bi vrgel par muh v peklo, zato je z roko mahnil preko kumov in njih drobiža ter ves račun poravnal sam, česar mu nihče ni zameril. Ta Francelj ni poglavitna oseba v pričujoči povesti, ker ni šel v Rim, vendar pa je važna, ker je opijanal vse one možake, ki so se prejšnji večer zarotili zoper ubogega Škompnika. Ti so bili tisto dopoldne že nekaj omahovali, bi li izvršili zaroto ali ne, no popoldne ob treh so jih vinski duhovi tako prevzeli in osokolili, da so se zdajci postavili na noge ter odkolovratili v župnišče. Šli so pa Šme, Cre, Vre, Pohar Tinče in še dva druga moža. Bilo je skrajni čas, ker ob štirih se popelje vladika že v sosednjo župnijo. Spotoma je privlekel Pohar izza telovnika polo papirja, kjer je bila napisana pritožba, kakor jo je nasvetoval Amerikanec Murn. Ko je dobil škof vest, da bi deputacija šesterih mož iz dobrega ljudstva rada govorila z njim, se je precej dvignil izza mize ter šel s kaplanom na hodnik, kjer so se v vojaški črti gugali zgoljški možaki. Pomignil jim je in tolkli so za njim v njegovo sobo.

„Prevzvišeni, milostivi knez in škof, s pritožbo smo prišli pred vaše obličje, in za kar prosimo, to stoji vse v naši pritožbi, ki jo blagovolite milostno sprejeti in nam po njej ugoditi,“ tako je govoril Pohar Tinče ter pomolel vladiki polo papirja, misleč, da je imenitno zastavil. Škof je vzel polo, zožil čelo, razširil pogled ter preletel papir. Ko je bil končal branje, je iz globočine potegnul sapo, pogledal na Križanega, visečega na steni, in s preletečim glasom je zavpil, tako da so mu zašklepetali zobje: „Pokleknite!“

Možje so ostrmeli, škofov ukaz je ohladil vinske duhove. Bobne Matevž, stoječ na levem krilu vojaške vrste, je bil že upognil koleno, no tisti hip je začutil v komolec lahen sunek sosedu Creta, kateremu je zamolkel smehljaj odseval z lica; in oni ni pokleknil. Možje so stali kakor lesene sohe. Vre je zašepetal sosedu: „Saj nima Boga v rokah.“

Ojunačil se je gospodar Cre, odkašljal se ter izpregovoril: „Prevzvišeni, naš milostivi knez in škof! Tri točke smo napisali zoper gospoda župnika, kakor se po vsi pravici bere ondile s papirja. Prva je ta, da je gospod župnik zaprl preko svoje Rebri stezo, po kateri so prosto hodili naši očetje, ter nam dal na ta način slab zgled, tako da smo se začeli mi, zabiti kmetje, ki nismo študirali bogvekaj, prepirati in tožariti za pota in steze in imamo že vsak nekaj stroškov; druga je ta, da se gospod župnik, čeprav je študiran človek, rad opijani, kakor se živina ne, in sta ga morala na Veliko soboto opirati dva moža, da ni padel; tretja je pa ta, da ima v svoji hiši neko Veroniko, biričevo hčer, za kuharico, kakor je vse napisano ondile na papirju. Zato prosimo mi zgoljški možje, kakor stoji zapisano, da bi nam vaša prevzvišena gnada premestila župnika Škompnika, po krstnem imenu gospoda Jakoba, v kakšno drugo župnijo široke svoje škofije, da ne bo več pohujšanja v našem župnišču.“ Tako je govoril gospodar Cre, oče tistega dragonskega podčastnika, ki se je bil tako povišal na svetu, da je lahko pogostil vse botre in birmance zgoljške soseske. Ni govoril samozavestno, dasi mu je sin brambni ščit domovine, mirno, ubrano so tekle njegove besede, vzete iz občutja cele župnije, ker s ponižnostjo se več doseže in lepa beseda lepo mesto najde. Z obraza mu je sijal smehljaj, ki naj bi podpiral istinitost njegovih besed in pričal, kako opravičena in sama ob sebi umevna je ta prošnja.

S sklonjeno glavo je stal vladika, kakor bi prav pazno poslušal zanimivo izpoved, z levico je držal objet desni komolec in desni prsti so krog velih ustnic poigravali, kakor bi iskali primernih besedi za neprijetno reč. „Kaj pa — zakaj se pa tožarite?“ je izpregovoril in hitro je govoril. „Ali mislite, če je vaš učenik skočil v vodo, da morate tudi vi? Kaj pa — slišal sem zadnje čase, da je gospod župnik opustil pitje. Kaj pa — ali prav upravlja božjo službo, ali oznanja prav besedo božjo, ali se vedno in redno vrše oznanjene svete maše, ali se pravilno dele sveti zakramenti, je li vse v redu, kar se tiče cerkvenih opravil, ni li kaj narobe v cerkvi?“

„Ne, Prevzvišeni, za tisto nimamo pritožb, v cerkvi je vse v redu, ampak pohujšanje z babo —“ je rekel Cre in potopil oči.

„Ako je v cerkvi vse v redu, onda je vse prav. Kar se godi v župnišču, do tega vam pa

nič mari ni. Ste že opravili. Ali sem zato podelil vašim otrokom zakrament svete birmе, da ste se opijanili kakor svinje in v pijanosti ne veste, kaj govorite? Fej vas bodi! Marš!" je zavpil vladika ter pokazal na vrata. In možaki so dolgih nosov v vojaški vrsti oddrsali iz sobe.

Nekaj hipov pozneje je stal ubogi Škompnik pred svojim visokim predstojnikom, ponižan in potepen. Vladika ga je zaradi točke Veronika žmel in mrcvaril kakor baba umazano srajco, le s tem razločkom, da se srajca opere, posuši in zopet oklene najnedolžnejšega telesa, z župnika pa po škofovih nazorih ni bilo mogoče oprati madeža. „Vi ste grešnik, nečistnik, kakršni so bili v stari Sodomi, ki jo je Bog pokončal z ognjem" — je vpil — „in kot takšen ostanete v škofiji zapisan na veke vekov, amen. Ne bom vas premestil, ker s tem bi se pokoril pijanim brezverskim kmetom, a pripravite se na tih in dostojen odhod iz Zgoljč v zasluženi pokoj. Pritiskal bom na vas z vso silo, ker neprida-duhovnikov nočem imeti v svoji vladikovini." Namignil je kaplanu in ta je privlekel iz suknje drobno zapisnico. Škof se je okrenil k podobi Križanega na steni, v tem je kaplan naredil svojo beležko. Škompnik je poškillil preko kaplanove glave na beležko. V.a rdečica mu je skoprnela na obrazu, ker videl je, kaj kaplan piše. Kaplan je zapisal strašne besede: Škompnik — rex Sodomae. To je pomenilo toliko, kakor če bi bil zapisal: Anathema sit — proklet bodi!

Pozno v noč je sedel zgoljški župnik na zofi, pred njim na mizi je stal liter rujnega vina, ker trebalo je kakorsibodi pregnati razburjenost tistega dne. Skraja ga je res zapustila skrb. Držal je kozarec med prsti in smehljal se je vanj. „Kaj nam pa morejo?" si je mislil. „Nič nam ne morejo. Moj Bog, ali sem res toliko zagrešil, da me sme vsak petelin brcniti? To je res: da sem se pečal z botaniko in ne z Veroniko, bi se ne bile prignale te sitnosti name. No kar je, to je. Fej te bodi, mrcina Veronika, da si takšna in si me zagrabila precej za celo roko, ko sem ti bil pokazal prst! Ampak k meni prideš, ako me poženejo v pokoj. In taka ostaneva, kakor sva bila. Lepo bova živela kje gor pod gorenjskimi planinami z najinim Mirkom. Maše bodo in pokojnina bo, in nekaj se je tudi nabralo na župniji za stare dni. Kaj nama morejo? In najin Mirček, kako zdrav in krepak dečko je to, kar

vse sili na njem v življenje. Ali bi ne bil vnebovpijoč greh za krščanskega očeta, ko bi takšnega nedolžnega otročička surovo pahnil od sebe, ker se je spočel v župnišču? Ne boš Jaka!" Potem se je domislil, kako je bilo druga leta, kadar je prišel škof birmovat v dekanijo. Po vsi široki dekaniji je moral z drugimi župniki vred spremljati škofa in med birmo nositi njegovo palico med vrstami birmancev kot simbol njegove prevzišenosti. Letos ne pojde za njim, rajši bo jutri pisal Veroniki list v mesto in vse bo razgrnil pred njo, kako mora trpeti zaradi nje in Mirka, kako mu je nagnal škof sodomskega kralja na vrat in kaj to pomeni.

Mirno bi bil završil Škompnik tisti večer, da se ni priplazila krog desete ure v njegovo sobo stara kuharica. Pospravljajoč z mize krožnike in gladeč pred njim namizni prt, mu je jezikava babnica razodela, kako je Prevzišeni kmete pral in jim bral levite. „Veliko besedo pri pritožbi je imel Pohar Tinče in pa stari Cre. Pijani pa so bili vsi, ker naravnost iz gostilne so prišli. Opravili niso ničesar, samo Prevzišenega so spravili v nevoljo, tako da je vse spodil."

„Prav je storil," je malomarno odgovoril župnik. Polastila se ga je jeza na ljudi, ki vtikajo nos v njegovo stvar, in ko je odšla starka, je začel sam pri sebi zabavljati neumnim kmetom in asketičnemu škofu. „O Tinče, Tinče, tebe si zapomnim, le počakaj! I ti nisi čist, to vem jaz, ki vse zvem. Zaradi žensk hodiš po božjih potih in tudi v Rim greš samo zaradi France. Spoznan boš tudi ti nekoč za sodomskega kralja in nosil ga boš, hinavec, do konca dni za svojim vratom! To bo plača zato, ker si se mi postavil s svojo ovadbo po robu. Kakšna škoda, da sem že poslal potnino za božjo pot v škofijo. Mar bi bil denar shranil za prihodnje dni, o katerih pravzaprav še sam ne vem, kakšni bodo. Ej, ta škof ima težko roko!" Tako je premišljeval in robanteč je rabil takšne izraze, da se jih je naposled sam prestrašil. Pijoč vino se je zazrl v najtemnejši kot svoje sobe in tu se mu je zdajci zazdelo, kakor bi režal od tam vanj sam sodomski kralj, nečeden, rogat in ves kosmat.

Naj vam spretnejši pripovednik opiše, kakšne strahove so tisti pozni večer vinski duhovi zbudili v Škompnikovi domišljiji, meni se mudi v Rim in rade volje se za nekaj časa poslovim od zgoljške vasi. (Dalje prihodnjič.)

Kralj Matija Gubec.

Spisal Fran Lipah.

(Dalje.)

II.

Na kraju vasi v gozdu. Popoldan. Mn žica starcev, žensk in otrok. Vsi so tiho, zdaj-pazdaj kdo izpregovori. Vsi gledajo proti levi in čakajo.

Starka: Mraz, da se Bogu usmili!

Kmet: Kakor da se je i vreme zarotilo zoper kmeta!

Starka: Sam Bog nebeški naj jih čuva!

Kmet: Res je, da je huda zima, pa danes ni, da bi na to mislili.

Mlada žena k starcu, ki sedi na hladu in si z rokami glavo podp'ra: Kaj pravite, oča?

Starec: Nikar me ne izprašuj, mlada, danes ne vem nobenega sveta.

Mlada žena: Kaj mislite, da jih ne bodo zmogli?

Starec: Ženska, ne izprašuj me, prosim te!

Deklica: Mati, zebe me!

Mati: Sem pojdi, otrok, da te zavijem!

Deklica: Kdaj pridejo oče?

Deček: Ko zmagajo.

Deklica: Ali ne bodo grajski očeta?

Deček: Ti si neumna! Našega očeta ne zmore noben! Saj imajo meč.

Mati: Tiho, otroka!

Kmet gleda proti levi: Nobenega glasu!

Starec poslušaj: Zdi se mi, da čujem rog.

Kmet: Ničesar se ne sliši.

Starec: Kaj pravite, če bi šel kdo pogledat?

Kmet: Ni nobenega takega tu?

Starec: Moj Bog, da bi imel mlade noge

Dekle: Nič bati, oča, kmalu se vrnejo!

Starec: O, vrnejo se, dekle!

Dekle: In zmagali bodo.

Starec: Zmagali! — Tiho! Čujte!

Žena! Kdo prihaja tam?

Starec: Kdo je?

Kmet zavpije, da odmeva v gozdu: Kdo?

Starec: Kdo je?

Iz ozadja prihaja berač Gregor, poje in gode na gosli: Pevca se ne boste bali!

Žena: Glej ga, Gregorja! Kje si bil, da te ni bilo?

Gregor: Hvaljen Kristus in Marija!

Starec: Na veke hvaljena!

Gregor: Hodil sem po vaseh in beračil. Včeraj sem si pa mislil: „Gregor, danes ni tak dan, da bi vbogajme prosil!“ Verjemite mi, ljudje božji, še nikoli nisem jokal, snoči sem se pa solzil in nisem zaspal do jutra.

Starec: Verjamemo ti!

Gregor: Ko sem gledal, kako se cele vasi vzdigujejo, kako še otroci silijo na vojsko, jaz pa nisem za rabo.

Žena: Nič ne bodi žalosten, Gregor!

Gregor: Pevca ni nikoli žalosten, prav praviš! Sem si mislil: „Vedno si popeval ubogim kmetom, ko so zvečer po težkem delu počivali, ko so se ob nedeljah veselili, in poleti in pozimi in povsod. Danes se pa kmet vojskuje,“ sem si mislil, „in ti, Gregor, boš šel tudi z njimi. Pel jim boš še v vojski, ki si jim pel v žalosti in trpljenju. Eno staro pesem jim boš zapel, da te slišijo.“

Več glasov: Katero? Zapoj! Zapoj!

Gregor: Tisto, ki jo je tvoj oče pel njihovim očetom!

Več glasov: Zapoj nam našo staro pesem!

Gregor poje in gode:

Spava kralj Matjaž naš v gori,
v črni zemljici.

Spava kralj Matjaž naš!

Oj junače, kje si ti?

Kje si ti?

Spava v gori vojska silna,
vojska junakov.

Spava vojska silna!

Oj junače, kje si ti?

Kje si ti?

Prišel v goro mlad junak bo,
dvignil svetli meč.
Prišel mlad junak bo!
Oj junače, kje si ti?
Kje si ti?

Takrat vstal bo kralj Matjaž naš,
vstala vojska vsa.
Vstal bo kralj Matjaž naš!
Oj junače, kje si ti?
Kje si ti?

Starec: Bogat si, berač, ker pesem je v tebi!
Naša grla pa so se nam posušila.

Gregor: Prej bom umrl jaz kakor moja pesem!

Žena: Pojdi, Gregor, k vojski, da te slišijo
naši, da ne omagajo!

Gregor: Pel bom in zmagali bodo! — Od-
haja na levo. Molk.

Dekle: Kaj pravite, ali bo prišel?

Kmet: Jaz mislim! Prišel bo, gotovo bo prišel!

Drugo dekle: Gotovo bo prišel, drugače bi
ne začeli vojske.

Kmet: Seveda, sami ne opravimo ničesar.

Starka: Saj je prerokovano!

Dekle: Kaj?

Starka: Prorokovano je, da predno bo po-
mlad v deželi, bo kmet jarma prost. Ko bomo
o Veliki noči slavili Vstajenje Kristusovo, ne bo
nobenega trpina več med nami.

Kmet: In nobenega valpeta več živega!

Starka: Nobenega, je prerokovano!

Kmet: In zato ni mogoče drugače, kakor da
bo prišel.

Dekle: Ali je že prišel?

Drugo dekle: Kaj nisi videla znamenj? Cela
njegova vojska se je pokazala v oblakih.

Kmet: O dekle, o ljudje! Ali še niste slišali?
Ali še ne veste?

Žena: Kaj? Povej!

Kmet: Videli so ga že, njega in celo vojsko.

Dekle: Kje so ga videli? Kdo ga je videl?

Kmet: Pravijo, da so ga na Dolenjskem vi-
deli, da je šel po dolini proti Savi in da je bilo
njegove vojske toliko kakor listja in trave.

Dekle: Moj Bog!

Starka: Na Hrvatskem ob granici so ga tudi
videli!

Kmet: In tisti, ki so šli pred cesarja, so pri-
povedovali, da so ga na Štajerskem kmetje videli,
po ptujskem polju da je šel in grmelo je, ko je
stopala njegova vojska.

Žena: Boste videli, da ni šel nikamor dru-
gam, kakor kmetu na pomoč.

Kmet: Komu pa, če ne kmetu?!

Starka: Prišel bo, znamenja še niso nikoli
lagala.

Dekle: Prišel bo in pobil jih bo!

Kmet: Pobil grajske in vso gospodo! —

Mrači se in zadnji žarki zahajajočega solnca po-
ljubljuje gozd.

Mati: Pojdite, otroci!

Deček: Mati, počakajmo!

Deklica: Saj nismo trudni!

Deček: Da vidimo očeta!

Mati: Jutri, otroci, zdaj pa se dela črna noč!

Deček: Da vidimo vojsko!

Deklica: Jaz ne grem spat!

Deček: Da vidimo celo vojsko!

Mati: Spat, otroci, nič več ne čakajte!

Kmet: Tako je! Jutri boste še vse lahko videli!

Deček: Da vidim očeta, ko se bije!

Mati: Pojdite!

Deklica odhajaje: Jaz jih bom doma čakala.

Deček odhajaje: Da vidim vojsko, močno,
ki zmaguje! — Otroci odhajajo. Molk. Vsi zro
na levo.

Žena: Vse je tiho.

Starec: Nikogar ni.

Žena: Kaj se ti zdi? Kako je?

Starec: Ne izprašuj me! Preveč nemirne so
moje misli!

Žena: Vsi naši, kdor je mogel, je šel!

Starec: Še mladina, še dečki. Oj!

Žena: Iz naše vasi sta dva, ki še šestnajst
let nimata.

Starec: Iz naše trije, noben ni hotel ostati.

Žena: Rečem ti, še nikoli se nisem kesala,
da sem ženska, danes pa mi je hudo.

Starec: Ženska, veruj mi, danes je moja
starost devetkrat starejša.

Žena: In tebi pravi, da ne bo dobro?

Starec: Ne vem, sam ne vem.

Žena: Kaj misliš, da jih ne bodo pobili?

Starec: Pravi mi, tako mi nekaj pravi, da
bo hudo.

Žena: Glej ga, ti misliš, da so gospoda
močnejši?

Starec: Nič ne rečem, samo to pravim, da
je bilo dosedaj hudo, kakor sam Bog v nebesih
ve, odsedaj bo pa še hujše!

Žena: Molči in ne govori!

Starec: O, naj se ne izpolni slaba slutnja!

Žena: Molči starec! Mar ni bilo znamenj na nebu?! Kdo bi dvomil?!

Starec: Videl sem jih! O da bi jih ne videl!

Žena: Kaj? Govori!

Starec: Ali ni nihče videl novih znamenj?

Kmet: Videli smo tri solnca v treh mavricah čarobnih.

Starec: Ali niste videli novih znamenj?

Kmetica: Videli smo vojsko v oblakih.

Starec vstane: Ali ni nikogar med vami? Ali niste videli novih znamenj?

Žena: Starec, govori, rotim te!

Starec stopi nekoliko naprej in gleda v daljavo: Kaj ni psica tulila vso noč?

Žena krikne.

Dekle tiho: Tulila je!

Starec jokaje: Kaj ni repatica svetila vso dolgo noč?

Žena si pokrije z rokami obraz.

Kmet s strahom: Svetila je!

Starec jokaje: Kaj ni zemlja bobnela?

Žena: Gorje!

Starec: In z neba ni strela palila polje?

Žena: Gorje! Gorje!

Starec: Ali niste videli novih znamenj?

Kmet: Moj Bog!

Starec: Videli ste jih in reveži bomo, tako vam rečem! — Sede na hlod in si pokrije z rokami obraz.

Dekle: Moj Bog, ti se nas usmili! — Noč se dela. Od leve se čuje šum, vsi zro tja.

Starec: Kdo prihaja tam? Slišal sem ga.

Dekle: Veter si čul!

Starec: Nekdo se vrača. Jokal je.

Kmet: Nikogar ni. Listje šumi v vrhovih!

Starec: Zla slutnja, beži proč od mene!

Kmet: Vrag, proč od nas, Kristus je med nami! — Molk. Na levi se čuje napol jok, napol pesem.

Starec: Moj Bog, zgodilo se je, otroci, zgodilo se je! — Joka. Pevec Gregor se vrača potr. Vsi molče.

Gregor jokaje: Pesem moja, varala si me!

Žena: Moj Bog!

Gregor: Molči in ne poj več!

Kmet: Kaj je, govori!

Dekle: Kaj si videl?

Gregor: Videl sem strah in grozo!

Kmet: Govori, človek, kaj je, kdo zmaguje?

Gregor: Smrt zmaguje.

Žena: Posuši naj se ti jezik!

Gregor: Goslim bom potrgal strune in razklal les javorov! — Odhaja na desno in trga strune.

Starec: Ljudje božji, čuli ste! — Od leve prihaja omahovaje mladi vojak Janče; veliko rano ima na glavi.

Janče: Ženka moja! — Neko dekle skoči k njemu in ga objame.

Dekle: Janče! Tu sem, poglej me!

Janče je ne pozna: Zemlja moja!

Dekle: Janče! Jaz sem!

Janče pade na tla in poljublja zemljo: Stara pravda! Moja! — Umrje. Deklica zakriči in ga objema.

Starec: Umr! si, junak, Bog naj te blagoslovi!

Kmet: Molimo za njegovo dušo!

Starec se odkrije: Umr! si, mladenič, mi pa smo starci in ne vemo, čemu živimo! — Poklekne. Od leve pribeži oborožen kmetski vojak.

Vojak: Kje ste? Kje ste?

Kmet: Kaj je, govori!

Vojak: Kje so drugi? Kje se skrivajo?

Kmet: Kaj se je zgodilo? Povej nam!

Vojak: Pojdite in skrijte otroke!

Kmet: Kdo je zmagal?

Vojak: Pojdite in skrijte otroke!

Kmet: Za božjo voljo, povej!

Vojak: Skrijte otroke, vse! — Beži na desno.

Žena: Marija, varuj nas! — Od leve pribeži drugi vojak.

Vojak: Hitite v vasi in pospravite iz hiš, kar se da. Vsi smo pobiti!

Kmet: Kje so naši?

Vojak: Banovi vojaki jim režejo ušesa in nosove.

Kmet: Kje so banovi?

Vojak: Divjajo in more. Od obeh strani so nas napadli in bili smo se štiri trde ure. Pobili bi jih, pa so konje zapodili v naše. Noben ni bežal. Takrat pa pridrvi na konju Hrvat — sam Bog naj ga sodi! — in vpije med naše: „Turki gredo!“ Izdajica je bil in vse naše je zbegal, da so se razkropili na vse strani.

Kmet: Moj Bog, kje so zdaj?

Vojak: Kar jih niso poklali, so jih ujeli. Moré jih in noben jim ne uide. Sam Alapić jih prebada z mečem in jih obeša po drevju.

Starka: Jezus, ti se nas usmili!

Vojak: Hitite! Kje so drugi? Kje so? — Zbeži na desno, za njim vse ženske. Od leve pribeži tretji vojak.

Vojak: Nismo mogli več! Sam Bog ve, da nismo mogli!

Kmet: Kristus, kje je Gubec?

Vojak: Nismo ga več videli!
Kmet: Ujeli so ga! Moj Bog!
Vojak: Pravijo, da ne. Nekaj groznega se je zgodilo!

Kmet: Kaj?

Vojak: Gora se je razdelila in pokrila njega in njegove prijatelje. Čudež se je zgodil.

Kmet: Čudež! Ali si videl?

Vojak: Jaz ne. Tisti, ki so bili na oni strani, so videli.

Kmet: Nič več ga ne bo med nami! Kam naj gremo, reveži?!

Vojak: Na ono stran v gozdove! — Zavpije na desno: Na ono stran! Sicer pomrjete!

Neki kmet: Hitimo!

Drugi kmet: Vsi na ono stran! — Kmetje zbeže na desno.

Vojak: Je vseeno, siromaki, noben ne ostane živ!

Starec: Jaz ne grem odtod! — Od desne se čuje v daljavo se izgublajoč glas kmetov: V gozdove! — Od leve se začuje rog. Iz daljave od leve glas.

Vojak: Glejte nebo!

Glas: Bežite!

Vojak: Nebo se svetli!

Starec: Se žari!

Glas: Bežite!

Vojak: Glejte tam ogenj!

Starec: Požar v dolini!

Glas: Bežite!

Starec: Čuj!

Vojak: Banovi!

Glas: Bežite! Bežite vsi! — Rog se čuje vedno bliže.

Vojak: Glejte proti Zagrebu!

Starec: Se žari! — Od leve pribeži nekaj kmetov. Vsi vpijejo: Zagreb! Zagreb! Zagreb!

Glas: Zagreb gori! Gori! — Čuje se hrup, konjski topot in rog.

* * *

Gozd ponoči. Od leve se čuje jokajoč vzklik Gubca: Kje si? Kje si?! — Molk. Od leve prihaja zmučeno Matija Gubec in tava proti ozadju. Naenkrat se med gromom odpre gozd in Gubec stoji sredi Kralj Matjaževe dvorane: podzemeljska votlina, vsa mogočna in čarobna. Na desni spredaj sedi Kralj Matjaž za skalnato mizo; okroginkrog spe oboroženi junaki, vse kakor priča narodna pravljica.

Matija Gubec: Kralj!

Kralj Matjaž: Sin!

Gubec: Milosti in sreče!

Matjaž: Miru, moj sin!

Gubec: Milosti in usmiljenja!

Matjaž: Zakaj budiš moje spanje?

Gubec: Moje ljudstvo!

Matjaž: Govori, moj sin!

Gubec: Ubit je moj narod!

Matjaž: Blagoslovljen!

Gubec: Nikdar več! Oj nesreče! Preveč!

Preveč!

Matjaž: Govori!

Gubec: Prevaran in pobit je moj narod!

Ti veš!

Matjaž: Vstal bo!

Gubec: Nikdar več! Čuj nesrečo! Premagani smo in sovražnik gospodari nad nami! Poteptani smo in nikdar več ne bomo vstali!

Matjaž: Ne obupuj!

Gubec: Čuj nesrečo! Pobiti smo in razkropljeni! Vsa vojska, vsi naši, vsi pobiti! Po polju leže cele vrste mož in junakov, naši mladci in dečki, vsi leže tam po njivah!

Matjaž: Vstali bodo!

Gubec: Nikdar več! Čuj nesrečo! Može in mladeniči, vsi z Dolenjske, Štajerske in Hrvatske, vsi močni in srčni, vsi leže mrtvi!

Matjaž: Ne obupuj!

Gubec: Naši junaki in vodniki vise pobešeni po hrastih na polju in ptice jim trgajo meso od telesa.

Matjaž: Vstali bodo!

Gubec: Vsi naši so pomorjeni! S polja so prihiteli, žilavi kakor voli, iz šum kakor hrasti, s planin kakor sokoli. Vsi mladi in vroči, vsi da bi zmagali in bili so premagani. Naši otroci se skrivajo in iščejo strehe, onečaščene so hčere in pomorjene naše žene. Hiše gore in rušijo se nam domovi.

Matjaž: Blagoslovljeno vaše trpljenje!

Gubec: Zlomljeni so naši meči in potrto naše veselje!

Matjaž: Ne obupuj!

Gubec: Nikdar več ne bomo orali brazd in vezali snopov po njivah. Nikdar več ne bomo popevali sredi med svojimi in govorili o boljših časih. Nikdar več se ne bomo pripravljali v boj in umirali za svojo zemljo.

Matjaž: Blagoslovljeni!

Gubec: Prevarani! Prokleti!

Matjaž: Nikdar!

Gubec: Pomagaj, kralj vsemogočni! Vstani, vzbudi vojsko in hajdi na pohod!

Matjaž: Ni se še iztekel čas!

Gubec: O prevara! Trpeli smo in te čakali in upanje nam je hladilo rane. Slutili smo te v daljavi in udarili smo na vraga, toda tebe ni bilo. Pridi, kralj!

Matjaž: Ni še čas! Trpite!

Gubec: Umiramo! Sinove nam je pomoril meč in hčere so nam ugrabljene, očetje so pomrli in izkrevavele so naše matere. Pridi, kralj!

Matjaž: Ni še čas! Mrite!

Gubec: Blodili smo v temi in te čakali. Ženam našim so ugasnile oči od jokanja, možem so srca obupala v neizmernem pričakovanju. Pridi!

Matjaž: Ni še čas! V temi blodite!

Gubec: Sava teče rdeča in zemlja je pijana naše krvi!

Matjaž: Krvavite!

Gubec: Naši otroci begajo po polju in naši sinovi te iščejo. Očetje si rujejo lase in starci blazne v obupu. Pridi, rešenik, in usmili se! Prepolna je mera našega trpljenja. Ker kmalu ne bo med tvojim ljudstvom več ženske, da bi potočila solzo, in ne moža, da bi upal.

Matjaž: Trpite, krvavite, mrite! — Ni še čas!

Gubec se zgrudi na tla: Kralj! Moj narod!

Matjaž: O Matija Gubec, sin in vodnik mojega naroda! Prišel si v moje kraljestvo, ker si junak, prišel si, da izveš skrivnost in tajno mojo pomoč! Čuj moj glas!

Gubec na tleh, napol glasno: Kralj! Moj narod!...

Matjaž vstane: Jaz govorim, kralj Matjaž, kralj vaših src in duš, gospodar zemlje in življenja vašega!

Gubec napol glasno: Moj narod!...

Matjaž: Pojdi in oznani moj glas po vseh poljih in planinah, po vseh selih naše domovine!

Gubec: Govori!...

Matjaž: Blagor vam, da ste nosili v sebi vero, blagor vam, da ste upali v rešenje, blagor vam, da ste ljubili svojo zemljo!

Gubec: Hvala ti!

Matjaž: Zato se vam bo izpolnila vaša stara pravda, ker zapisana je z vašo krvjo v vaši zemlji.

Gubec: Srce moje, veseli se!

Matjaž: Pojdi in oznani jim, da bom prihajal nekoč med vas in z menoj junaki moji. Zgodilo se bo čudo preveliko, polno groze in strahu, in izpolnjeno bo vaše pričakovanje!

Gubec: Duša moja, raduj se!

Matjaž: Jutri se bo pričela moja pomoč, stala bo ob vas dolga leta in dopolnila se bo, ko vam solnčna zarja oznani nov dan.

Gubec: Hvala ti, hvala na veke!

Matjaž: Čuj mojo pomoč! Udaril vas bom! Tebe bom udaril in junake, starce in može, pastirje in otroke v zibelkah!

Gubec: Ne, ne!

Matjaž: Udaril jih bom! Ne bom jih udaril z ognjem, lakoto in ne z boleznijo. Zemlja jim bo rodila, da bodo na jesen pred polnimi hrami popivali in peli pesem blagoslovljenega dela. Matere bodo rodile otroke iz mleka in mesa. Sinovi bodo iz zemlje in železa, da se jim bo čudil svet in tujina bo z zlatom plačevala njihovo moč. Čez mejo dežele bo šel glas o lepoti vaših hčera in v pesmi jo boste hvalili. Očetje jih bodo veseli in govorili bodo na stara leta: „Radi umiramo, ker živeli nam bodo naši otroci.“ Po planinah, gozdih in dobravah bodo rasli, med bukvami in zorečim žitom. Ajda bo cvetela, čebele bodo rojile in drobnica se bo pasla nad vasjo. Pod večer bodo palili kresove in v pesmi molili Boga. Ceste bodo polne življenja in v zraku bo dišalo po zdravju.

Gubec: Dalje, dalje, vse o sreči!

Matjaž: Ne bom jih udaril z ognjem, lakoto in ne z boleznijo. Ker nočem, da umirajo, ampak da žive. Pomrli bodo samo slabiči in pomoril bom samo nevredne. Moji ljudje pa bodo gospodarji bodočih dni: zato jih bom koval in v ognju preizkušal. Da bodo od kremenja, da bodo trdi in ostrji!

Gubec; Dalje, dalje, vse o moči!

Matjaž: Udaril jih bom tedaj za dobo dolgih let s slepoto in zmoto. V njej bodo rasli in velikani bodo, toda tema bo v njih očeh.

Gubec: Ne! Gorje!

Matjaž: Velika nesreča bo prišla takrat v deželo in oblaki bodo nanjo rosili prokletstvo. Očetom se bodo izneverjali sinovi in hčere materam. Obup bo podil otroke v tujino in starci bodo varovali domačije. Pajčevina se bo razpletla po domovih in bogastvo vaše zemlje bo zarjavelo. V tistih dneh nesreče bo prišel v deželo tujec in tresli se bodo pred njim. Stopil bo s prevzetno nogo na prag hiše in zlata jim bo ponujal. Vsi sinovi vaši, i otroci i starci, bodo hlastali po zlatu in prodajali svoje duše. Kakor plaha čreda se bodo umikali in ne bo moža med njimi. On pa

se bo vsesal v njih srca in kri jim bo zastrupil. Videl jih bo slabiče in vrgel bo mednje razdor in sovraštvo. Od tedaj bo brat klal brata in hvalil se bo bratomora. Sin bo moril očeta in vesel bo svojega greha. Vzdignili se bodo zoper lastno zemljo in pljuvali bodo nanjo. Tajili bodo svoje ime in sramovali se bodo svoje krvi. Izdajali bodo svoje brate in niti lastni deci ne bodo prizanašali. Takrat bo njih slepota tolika, da bodo tujca čistili in v prahu pred njim ležali. In tako jih bo zavist žrla na telesih, da bo do neba kričala njihova nesreča, toda nebo bo gluho.

Gubec: Dosti! Preveč! Gorje!

Matjaž: Udaril jih bom, oj, in žalosti je polna moja duša, kadar gledam trpljenje zaslepljenec.

Gubec: Dosti! Ne rani mi srca!

Matjaž: Narod bo kakor oslepljen velikan, butal bo ob skale in valove, prave poti bo iskal zaman. Tedaj bo zemlja vaša zaječala od prevelike sramote, zatulili bodo bukovi gozdovi in žito po njivah bo vzvalovilo. Po vaseh bodo pevci jokali, peli vam bodo o nesreči in propasti: Kje se je okužilo zdravje naših otrok? Kam so hčere napravile lepoto svojo? Kdo je izpil moč iz teles naših sinov! Kje je umrla ljubezen naših mater? Kdo je zadušil upanje v naših očetih? Sramota! Sramota! Kdo je skalil vaše veselje? Zakaj je onemela vaša pesem? Zakaj so se vam postarali obrazi? Sramota! Sramota prevelika! Kje je pest, da udari? Kje je tilnik, da strese jarem? Kje so prsa kakor zid? Kje je ogenj vaših src? Kje je moč vaših duš? Sramota! Sramota, ki žge v dno srca! Peli vam bodo in vi boste te pesmi pijani do obupa!

Gubec: Ne več! Kralj, kralj naš!

Matjaž: Ker to je moja pomoč: skozi nesrečo boste šli in izžareli boste; v žalosti in obupu vas bom napajal in utrdili se boste. Da se bodo po dolgih letih prokletstva rodili mladeniči iz železa in luč jim bo svetila v srcu. Zgodilo se bo veliko dejanje in takrat bodo vzrasli junaki in delali bodo čudeže. Ker taka je moja pomoč, da bom popalil vse slabiče in izžgal gnilobo iz vašega telesa. Ker moji ljudje bodo gospodarji bodočih dni.

Gubec: Kdaj se bo to zgodilo?

Matjaž: Ko se prelije doba let in se izteče čas, ki visi nad nami. Takrat bo zadnji slabič med vami umrl in iz stolpa na griču bo zapelo veselje in oznanilo nov čas. Pretrgalo se bo zagrinjalo med vami in menoj in vi vsi do zadnjega,

ki verujete, boste videli skrivnost in ne boste verjeli svojim očem. Izčiščena bo takrat vaša zemlja, Sava bo tekla biserno, polja bodo žarela v zelenju in srebro na Triglavu bo blestelo v solncu. Zemlja in zrak bosta pričala v luči in sijaju, da je končano vaše robstvo. Ker takrat bom prihajal jaz med vas.

Gubec: Kam boš prišel in kje te bomo uzrli?

Matjaž: Vstal bom, o Matija Gubec, v vas samih in med vami vsemi. V viharju bom prihajal: trgalo se bo v vaših srcih in treslo se bo v vaših dušah. Širila se vam bodo prsa in vzplamtelo bo v njih. Novo rojstvo bo v žilah in mišicah vaših teles. Takrat me boste uzrli v sebi samih, kadar bo vaša moč največja in vaša vera najmočnejša.

Gubec: In tvoja vojska, kje in kam?

Matjaž: Takrat bom prihajal. V vas vseh se bo vzbudilo brez števila mojih junakov in solnce bo otemnelo od bliskanja njih mečev. Pod Triglavom bom poklical in oglasili se bodo davno pod zemljo zasuti, v ječah podavljani, v daljnih vojskah pomorjeni. Iz Koroške se bodo vsule množice, od morja bodo prileteli sokoli, Kraševci iz skale vsekani in junaki od Dravskega polja. Vsi tvoji Dolenjci in Hrvati in velikani vseh naših dežel. Vsi pokopani mrlički bodo vstali, vsi pozabljeni in nepoznani se bodo oborožili. Glej, Matija Gubec, in odpri oči: Vojska se zbira pod Triglavom, silna vojska mož in mladcev, ogenj in železo. Ogromna reka teles se vali, zemlja bobni in pesem se čuje. Pesem vstajajoče moči. Glej, to je sveta vojska naših prodanih kmetov, prevaranih junakov, izdanih plemičev in zatajenih knezov. Čudi se in glej: vojvode izpod koroških snežnikov, glej zaslužnjene kneze in mogotce, glej jih, bogate kupce in ribiče od Adrije, mornarje iz Beneškega! Glej vrsto mladih plemenitašev, ki so služili tujini, vojake, ki so jih posekali v daljnih bitkah! Vračajo se! Glej jih iz severa in juga, vzhoda in zahoda, vsi so naši, pozabljeni in nepoznani; zdaj pa je streslo zemljo in zaplulo jim je po žilah. Glej janičarje iz črne Turčije in vojnike iz blatne Ogrske, noben ni zaostal! Vsi so čuli moj glas in vsi so ga razumeli, ker vsi so naši. Tam iznad množice, poglej jih, na prestolih s krono in žezlom, glej jih, v svili in zlatu! Kaj jih ne poznaš, moj sin?! Po tvoje govore in tvoji zemlji so gospodovali! Tudi ti so prišli, da se bijejo, vsi do zadnjega! Čuj in vsi zahtevajo: vojaki

življenja, kmetje zemlje, mornarji svobodnega morja; vojvode žezla in dežel, knezi časti in pravic, in vsi, kar jih je, kličejo da grmi pod nebo: Prišli smo da iztirjamo svoj veliki dolg. Prišli smo, da pričamo svetu, kdo smo mi in kam je dozorelo maščevanje naše! Prišli smo, ker pozval nas je naš veliki Bog!... In tam nad vsemi, poglej, stoji mlad junak in slabiči se tresejo pred njim. V njegovih očeh je ogenj in pesti so mu od železa. On vodi množico vojskujočih, on zmaguje, on vlada! Glej ga! Kdo si ti, junak, da se trese pred tabo svet? Kdo si, da se te boji sovražnik in da ni zmagalca nad teboj? Kdo si, da te občudujejo starci in da je mladini zavrelo po žilah, ko te je zagledala? Čuj! „Jaz sem, jaz sam edini, jaz sam močni! Jaz sem! Jaz, sem! Jaz, ki verujem!...“ Glej strašan boj! Boj maščevalca!

Gubec: Dalje!

Matjaž: Boj naše vstale moči!

Gubec: Dalje, dalje!

Matjaž: Boj užaljenega ponosa!

Gubec: Dalje, da čuje moj narod!

Matjaž: Boj naše časti!

Gubec: Dalje, da mi razgreješ srce!

Matjaž: Boj zasramovane krvi!

Gubec: Dalje! Govori, kralj!

Matjaž: Glej, vse to je strašan boj maščevalca! Maščevalca krvi!

Gubec: Hvala ti! Zahvala ti!

Matjaž: Po vseh vaših gorah in planinah, po poljih in dobravah se blišči orožje in sovražnikova kri se pretaka v potokih.

Gubec: Hvala ti!

Matjaž: Ker naša zemlja je žejna njegove krvi!

Gubec: Hvala ti!

Matjaž: O, duša moja je vesela kadar gleda ta strašni boj maščevalca krvi!

Gubec: Dalje!

Matjaž: Glej zarjo na vzhodu! Glej zmago naše krvi ker naša kri je blagoslovljena in gorje mu, kdor se je vzdignil zoper njo! — Sede.

Gubec: Naš kralj! — Mu objema kolena.

Matjaž: Ali je vesela tvoja duša?

Gubec: Pijana sreče!

Matjaž: Izpolnilo se bo še mnogo več, kakor ste upali v težkih dneh suženjskih časov. Nobena

vaša pesem ni slutila in noben vaš prorok ni gledal bodočih dejanj tako mogočnih, kakor vam jih izpolni čas. Nepoznana vam bo ostala do tedaj njih velikost, da bo tem veličastnejša in vaša sreča tem večja. Takrat boste šele spoznali, kakih zakladov vam je nagromadila vaša vera!

Gubec: Naš kralj!

Matjaž: Vprašal te bom in odgovarjal mi boš!

Gubec: Poslušam te!

Matjaž: Ali veruješ, kar sem govoril?

Gubec: Verujem!

Matjaž: Da se bo vse tako zgodilo?

Gubec: Vse se bo tako zgodilo, taka je moja vera!

Matjaž: In kaj bi dal ti, moj sin, za to?

Gubec: Reci, kralj, in dal bom svoje življenje!

Matjaž: Čuj me, Matija Gubec: dal boš svoje življenje!

Gubec plane kvišku: Vzemi ga, kralj!

Matjaž: Zgodilo se bo čudo preveliko, polno skrivnosti in moči!

Gubec: Vzemi moje življenje, da se izpolni, kar si obljubil!

Matjaž: Veseli se, moj sin, ker tebe sem izbral izmed tisočev!

Gubec: Vzemi moje življenje!

Matjaž vstane: Kronal te bom in narod te bo odslej imenoval kralja in ti mu boš kraljeval!

Gubec tiho: Vzemi moje življenje!

Matjaž: Tvoja krona bo trpljenje in tvoje kraljevstvo muka in bol!

Gubec: Zgodi se, kralj!

Matjaž: Da vstane tvoj narod in živi na veke!

Gubec: Daj mi trpljenja! Hiti, narod čaka!

Matjaž: Narod čaka, o Matija Gubec, in jutri bodo zapeli zvonovi zagrebški in tam visoko na trgu boš kronan, da te bo videl tvoj narod. Zgodilo se bo čudo preveliko in ti boš svetnik in rešitelj mojega ljudstva na vse čase!

Gubec: Grem, da pričam!

Matjaž: Zgodilo se bo! Ker izgovoril sem besedo jaz, kralj vaših src in duš, gospodar vaše zemlje in življenja vašega!

(Dalje prihodnjič.)

Listek.

Blaž Bevk: Domorodni glasi. — Uredništvo je prejelo knjigo, katere ovoj nosi ta naslov. Vendar spada menda pod ta naslov samo prvi del knjige, ki obsega 192 strani pesmi in — kakor se zdi — še ni zaključen. Kakšne so te pesmi, to nam pove naslov: domorodne. Za primero hočemo nekaj navesti:

Motto se glasi:

Naš narod hira, mine,
Ves soj je le mladine;
Krepost naj jo prešine,
Za hrabre, bojne čine.

Prva pesem opeva „Gorico“. Pričenja tako:

Gorica je v ravnini ob levem bregu Soče,
Ki s hribov pridrvi viharno in deroče.

O Trstu poje gosp. Bevk:

Oglej si romar zemlje — zdaj drugi lepši Trst;
Obrila kraška burja po ulicah je prst.
Baron Žiga Cojz je oče, varuh slovstva
Literature naše a Trst branik je svojstva.

Itd. Drugi del knjige nosi naslov „Pesnitve“, I. del.

Motto je tak:

Pesnitev bodi meni vzor,
Vse pesmi moje delovanje,
Resnica, ti mi bodi izvor,
Naj čtivo vzbuja tebi sanje!

Ena prihodnjih je taka:

Oh, povej mi uzorita,
Kaj pogršaš ti takó,
Da v zabave in kopeli
Se ozira ti oko?
Pour voir les oiseaux.

Itd. „Slovo Hektora Andromahi“ slove:

Hoče Hektor večno se ločiti,
Hoče k groznemu Ahilu iti
Služi Patroklju, ki dan na dan?
Kdo bo učil malega v bodoče
V bogoslužju in za boje vroče,
Ork če kruti te požre teman?
Mon Dieu, ayez pitié de moi?

Čitatov naj bo dovolj. Bistroumni čitatelj naj sam pravično sodi!

P.

Josip Debevec in drugi spomini. V izborni razpravi, ki jo je v lanskem „Slovanu“ pod zaglavjem „Levstikovo delo za Prešerna do l. 1870.“ priobčil g. dr. Žigon, omenja g. pisatelj na str. 345. tudi „ljubljskega trgovca in posestnika Jožeta Debeveca“ in „gostilno zur Gemütlichkeit“.

Ker je bil Josip Debevec znamenita osebnost, „stara glava od tistega omizja, kjer je Prešeren inteligentni zvonec nosil“, mož, ki se je za časa našega narodnega preporoda vrlo vdeleževal javnega življenja in ki ga je v polpreteklem času poznala in spoštovala vsa narodnozavedna slovenska prestolnica, mislim, da ni odveč, ako s temi vrsticami nekoliko oživim spomin nanj in hkrati dopolnim nekatere podatke v omenjenem članku, ki se tičejo njegove osebe.

Josip Debevec je gospodaril v Gradišču na hišni številki 57., po domače: pri Lukcu, danes Rimska cesta št. 23. Za soseda je imel svojega brata Andreja, hkrati odpravniškega pomočnika, posestnika na Lepem potu (danes Tržaška cesta), po domače pri Krčonu. Lukčevo in Krčonovo je bilo svoj čas skupna svojina imovite Debevečeve rodbine. — Josip prav za prav ni bil trgovec v ožjem smislu, nego odpravnik za trgovsko blago (špeditér). Ta posel je, ko v Ljubljani še nismo poznali železne ceste, nosil cekine. Poleg se je Debevec, zaveden narodnjak, marno bavil s politiko in kulturnim delom. „Novice“ z dne 17. vinotoka 1866., (list 42. str. 341.) so prinesle vest, da ga je volila tega dne trgovska in obrtniška zbornica deželnim poslancem; isti časopis z dne 6. vel. travna 1868. (list 19. str. 154.) javlja, da ga je izbral „Južni Sokol“ svojim starosto; „Novice“ z dne 13. prosinca 1869. (list 2. str. 16.) poročajo, da ga je „Sokol“ volil svojim predsednikom. 1872. 1. je bil tudi odbornik „Kmetijskega društva“. Vinotoka meseca istega leta pa sem ga že dobil z bratom Andrejem vred v Šent Petru na Krasu, kamor sta se bila preselila in zasnovala dobičkanosno špeditersko podjetje, v katerem sta posredovala med železniškim uradom in pretežno večino pivških trgovcev. Zveze sta imela z Zagorjem, Knežakom, Premom, Trnovom, Ilirsko Bistrico, Podgradom, Jelšanami, Kastvom, Matuljami, Opatijo, Lovrano in Reko. A ko je stekla šentpetersko-reška železnica, vsahnil je zlati vir in brata sta se vrnila domov v Ljubljano. Josip je potem do svoje smrti bival na domačiji na Rimski cesti, tedanja št. 19. (danes 23.), kjer ga je zatekla smrt dne 10. ržnega cveta 1878. v 62. letu njegove dobe. Trnovski župnik Fran Karun, ki ga je 12. dne imenovanega meseca pokopal pri sv. Krištofu, je zabeležil v mrtvaški župni matici v nemškem jeziku: L. 1878. dne 10. ržnega cveta ob 3. uri zjutraj je umrl na Rimski cesti št. 19 Josef Debeutz, recte Debevec, trgovec in hišni posestnik, oženjen, 61¹/₃ leta star, na otrp-

nenju mehurja. „Slovenski Narod“ št. 133. „sredo 12. junija“ 1878. je prinesel o Debevčevi smrti izpod Jurčičevega peresa sledečo vest: (Josip Debevec †.) V ponedeljek jutro je tukaj umrl v 62. letu svoje starosti obče znani narodni meščan Josip Debevec po dolžej bolezni, [na] raku v želodci. Pokojni je bil vedno rodoljuben mož, dolgo let mestni odbor-
nik, l. 1867. deželni poslanec, potem odbornik kmetijske družbe, ud hranilničnega odbora, starosta Sokola. Trgoval je nekoliko let tudi v Št. Petru na Notranjskem. Bil je živa kronika Ljubljani pred 30 do 40 leti, oseben prijatelj Prešir-
nov, o katerem nam je rad male krčemske anekdote pravil. Zadnji čas je vodil likvidiranje unesrečene banke „Slovenije“. Domovina mu naj kot vedno zvestemu sinu ohrani hvaležen spomin. —

Isti list št. 135. z dne 14. junija i. l. opisuje pokojnikov pogreb tako-le: (Pogreb po Jos. Debevcu) je bil predvčer-
njem po poludne jeden najlepših, jeden onih, kakor jih le nemnogo vidimo v Ljubljani. Dolga vrsta pogrebcev iz vseh stanov prebivalstva je dokazovala, kako zelo je pokojnik pri-
ljubljen bil. Pogreba so se udeležili odborniki mesta, kmetij-
ske družbe, čitalnice, deputacija „Sokola“, itd. itd. Čitalnički pevci so zapeli nagrobno. Na grob je bilo več lepih vencev položenih od sorodnikov, kmetijske družbe in dr.

Debevčevo posestvo si je pozneje kupnim potom pri-
svojil zobni zdravnik Paichel. —

Sedanji hôtel Štrukelj se ni zval: gostilna zur Gemüt-
lichkeit, nego: Gasthaus zur Vereinigung. Na pločevinastem „cimeru“ (izvesku), ki je visel na vogalu tedanje pritlične hiše, sta bili naslikani roki, segajoči si druga v drugo, a pod njima si čital napis: Zur Vereinigung. Po domače se je reklo krčmi: pri Bitencu. V Prešernovi dobi in še dolgo po nji je krčmaril tu šišenski rojak Črné, vulgo Bitenc. Bil je rodni brat posestniku, mesarju in gostilničarju s šentpeterskega predmestja, Jerneju Črnetu, kjer je še danes čislana krčma, ki še vedno nosi staro ime: pri Jerneju. Stari Jernej je bil kupil to posestvo od svojega prednika, po domače: Cijazovega Petra, ter preselil se iz Šiške iz rodne svoje grude v Ljubljano.

Omenim naj mimogrede, da je pri Bitencu imela ljub-
ljanska pekovska zadruga svoje družabno zbirališče. V veliki sobi, v desnem kotu so posedali in reševali svoje zadeve zadružniki ob dolgi, štirioglati mizi, nad katero je pod stek-
lenim prizmatičnim zabojem s stropa nizdol visel pekovski grb: leva, držača v šapah presto.

Končno še nekaj, dasi strogo ne spada sem. Pred leti je prinesel „Ljubljanski Zvon“ seznam krčem, ki jih je po-
sečal dr. Prešeren. Kolikor se spominjam, je ondi izpuščena gostilna: pri Črnem Juriju. Imenovani lokal se je nahajal „Za zidom“, sedaj Francovo nabrežje, v hiši, ki je danes last ključavničarja in ljubljanskega meščana Rebeka. V prvem nadstropju te hiše je točil gostilničar, oče Eržen, vulgo Črni Juri izborna vinsko kapljo in imel vedno kaj okusnega za pod zob. Sin temu „Črnemu Juriju“ je bil svoječasno po vsem našem jugu, a tudi v Gradcu in drugod čislani, nepre-
kosljivi tenorist, še danes živeči umirovljeni magistratni urad-
nik g. Gregor Eržen.* — V to krčmo so redno hodili Kra-
kovci in Trnovci, ki so v tedanjih časih v Ljubljani edini gojili slovensko pesem. Ti možje in mladeniči niso le oskr-

* Ko je bil članek že v rokah uredništva, smo dobili vest, da je Gregor Eržen umrl dne 23. prosinca t. l. v dobi 76 let v Ljubljani na Marije Terezije cesti št. 13, v Kolizeju.

*Prvi nastop Gregorja Eržena na desbaki. Leta 1849. se je pred-
stavil na ljubljanskem odru pod ravnanjem Torralom
dobroznanski igra „des letje Ljvanziger“. Prvič je igral 9
let sedaj desbaki Gregor Eržen je nastopal v tej igri sed, vokal
in des je igral. avstrijski profesor tako junatko konzervativ-
ništva, prignjal se mu je igralski talent. Slov. Narod 1883
282.*

bovali cerkvenega petja na trnovskem koru, o Božiču kot sv. trije Kralji koledovali, zvezdo noseč po obeh domačih predmestjih, nego popevali so ubrano tudi pri raznih drugih prilikah in svojih prijateljskih sestankih. Vešči so bili namreč i posvet-
nemu narodnemu in umetnemu petju. Včasih so nastopali s slovensko pesmijo celo pri nemških predstavah v ljubljans-
kem gledališču, ter želi obilnega burnega priznanja nem-
škega in ponemčenega občinstva. Ko je l. 1857. posetil cesar Fran Josip I. belo Ljubljano in bival v deželnem dvorcu, so se o poznem mraku pripeljeli Krakovci in Trnovci na okra-
šeni ladji, ki je bila razsvitljena s pestrobarnimi lampijoni, ter na Ljubljani vstric deželnemu dvorcu priredili „podoknico“. Cesarju je tako zelo ugajala slovenska melodijozna pesem, da je velel pevcem izraziti svojo zahvalo. — Ti prvi sloven-
ski pevci izpod trnovskega zvonu imajo precejšno zaslugo za narodno prebujenje. S kulturno-historičnega stališča jim ne moremo odrehati važnega dejstva, da so oni dali prvi impulz za osnovanje čitalniškega pevskega zbora, iz katerega se je potem porodila in razvila naša „Glasbena Matica“.

V gostilni pri Črnem Juriju torej je bil tudi naš pesnik Prešeren reden gost. Prav po domače je občeval z našimi pevci, rad poslušal njihovo ubrano petje in jim za nagrado plačal marsikak bokal rujnega vinca, posebno prve dni v mesecu, ko je bilo kaj več cvenka. Fantje, dohtar gre, viknil je prvi, ki je zagledal prihajajočega pesnika; zdaj pa le eno zažingajmo! Pa so jo vrezali: Če labud' prot' jug' leté; Ko dan se zaznava; ali pa tisto:

Oj mamca, kaj vas vprašam,
Od kod ste vi doma?
Ti smrkavc, kaj boš vprašal:
Iz ta lep'ga Krakovga!

Oj mamca, kaj vas vprašam,
Kje vaša hči leži?
Ti smrkavc, kaj boš vprašal:
V gornji kamrci.

In nagrada ni izostala nikoli! —

K sklepu me še veže prijetna dolžnost, da se tu is-
kreno zahvalim g. ravnatelju P. vitezu Grasselliju, ki mi je ljubeznivo pojasnil, ozir. potrdil nekaj tu navedenih črtic in prijatelju g. župniku Vrhovniku, ki mi je rade volje postre-
gel z matičnimi datii. Harambaša.

Pisatelj Meško med Čehi. V 317. št. praškega re-
alistovskega glasila „Čas“ je dr. Jos. Páta priobčil listek o Meškovi drami „Mati“ (1914). Pravi, da je drama pisana ne-
običajno živahno in da ni brez zanimivosti. Páta, ki je že več Meškovih spisov prevedel na češki jezik, podaja tu ob-
nem Meškovo literarno razvoj. Pravi namreč:

„Z romanom „Kam plovemo?“ je Meško pred 18 leti
provzročil pravo literarno revolucijo. Avtor je tu podlegel
popolnoma vplivu ruskih realistov, a se ga je hitro rešil v
svojih „Slikah in povestih“ (1898-99). Po l. 1901. je Meško
proživljal težko krizo svoje lastne notranjosti. Morda se je
v njem — teologu vzpel duh revolte, morda se mu je sto-
žilo po izgubljenem mladem življenju v duhovniški osame-
losti... vendar ni uspel, da bi utekel iz svojega zatvora
(„Tihi večeri“)... Priroda (s svojo večno epopejo) je pesnika
utišila... pesnik je resigniral. „Skešan se je vrnil k svoji
namembi, pustil je revolte, bil se je ob prsi („Mir božji“ 1906)
ter iskal pomiritev v prirodi okoli sebe in zlasti v svoji do-

movini. To je novo obdobje Meškovega pisateljskega delovanja („Na Poljani“ 1907) ... in tu se je v njem oglasil tudi dramatik. „Na smrt obsojeni (1908) in „Mati“ (1914). K. O.

Glasbena Matica. Dne 12. februarja t. l. sta koncertirala v Ljubljani hrvaška umetnika, čelist Jure Tkalčič in pianist Herman Gruss. Spored je obsegal imena Lalo, Skriabin, Liadov, Bruch, Davidoff, Wagner-Liszt, Schumann, Popper in Tkalčič. Koncertanta sta prilagodila večer povečini publiki. Čelistovska spretnost gospoda Tkalčiča je odlična. V par točkah je pokazal svoje izredno tehnično znanje, sicer se je kazal bolj mojstra čustva. Igral je tudi dvoje lastnih kompozicij, prijaznih in zaokroženih skladb. G. Herman Gruss ga je spremljal na klavirju z mojstersko preciznostjo in izvajal sam več samostojnih klavirskih kompozicij. Izkazal se je kot jako zmožen pianist. — Štirinajst dni preje sta priredila v Ljubljani koncert tudi dva zagrebška umetnika in sicer violinski virtuoz Zlatko Baloković in njegov klavirski spremljevalec gospod profesor Kraut. Koncert teh dveh se zdi, da je stal umetniško še više nego zadnji koncert. Gospod Baloković je že drugič posetil Ljubljano in žel obakrat izreden uspeh. Njegovo igranje je mogoče primerjati s slavimi češkimi in drugimi violinskimi virtuozii. Prvi jugoslovan je nemara, ki pojde kot violinski virtuoz širom sveta. Njegov spremljevalec na klavirju, profesor Kraut je nenavadno diskreten in fin. Oba koncerta — zadnji in predzadnji — sta dosegla popoln uspeh.

Mežnarjeva dedščina. Med Slovenci je znana redko se nahajajoča knjiga, takoimenovani Kolomonov Žegen. Pravijo, da so jo tiskali v srednjem veku v Kelmorajnu, kamor je romalo na stotine slovenskih romarjev na grob sv. Treh kraljev. Nekdo mi je zatrjeval, da je veljala ta knjiga coprnij tristo srebrnih tolarjev. Sem in tam se sliši včasih, da ima ta ali oni „Kolomon“, ali pa vsaj prepis najpoglavitejših poglavij.

Meni je prišlo po čudnem naključju v roke osem strani „Skrivnega razodetja“, kakor pač stoji na naslovni strani umazanega pergamenta. Pisano je še v bohoričici.

Službujem nekje v kumljanskih hribih. Potrkalo je na moja vrata. Prišel mi je nekdo povedat, da želi težkobolni sosed mežnar Mejaš z menoj govoriti. Z možem si nisva bila kdovekakj in zato sem postal pozorni. Grem k njemu. Na siromasni, umazani postelji je ležal Kalski mežnar Martin Mejaš. Bila ga je sama kost in koža. Dihal je težko. Uprl je v me globokoudrte oči in čez nekaj časa je izpregovoril: „Nekaj denarja imam in ne zaupam ga nikomur. Umrl bom. Dajte za mašo, pest prsti bodo pa vrgli že zastonj na me, vsaj sem mežnaril tu sedemindvajset let“. Čudno me je to dirnilo. Mislil sem si, mož je bil skop in slabo je živel, mogoče si je prihranil stotake. Pa razočaran sem bil. Iz možnjčka je stresel bore štiri krone in mi jih dal. Zopet me je pogledal. Segel je pod blazino in pomolil mi je šop umazanih papirjev rekoč: „Nate za spomin, mogoče boste vi znali dobro rabiti.“

Poslil ga je težki kašelj. Obrnil se je v zid in ni več govoril. Poslovil sem se za vedno od njega.

Mežnarjeva dedščina obsega interesantne stvari. Naj navedem dobesečno par odstavkov: Ta 3. kopitel. Ena velika božja gnada za use sturiene copernia od žlehnih ljudi, katir is tem hudem divjajo bode u štalah al u hišah al na gasah al na cestah al na stezah. Ti kater tu per sebi nosio. nabo. nabene težave per serz občutu. Tu je dober za dušo

in telu, de obeden hudabeni člouk ne more škodvat al kej nagnat. Vi kater te lube besede božje per sebi nosi. ta je žiher pred ognam nu na vodi tud pred rihtno gosposko boš obvarvan tud pred naglo smertio. Tu so krali jen feršti jen generali per vojski jen potaljah per seb imel jen nugal de nem je pousoť posreč šlu nu souse premagali pa Merkej moi Kristian de h žlehnemu naboš te božje gnade za nucau u božji gnadi jen hdobremu se pa moreš na to zanesti †L†I †A†G†L†G††E†L†O†E†TOPIUSIILLITES†P††B†P††A†Z† O†T†B†S††G†P†G†B†:: tu so usok pisane besede božje.

Ta 6. kopitel... kater ta pridijoč karoktar per sebij nosi ta je žiher na vodi nu na suhem jen pred strelo abvarvan:: GFEOHEISATAXSW † Amen

Ta 7. kopitel... Te besede katere zdej pridejo popisane so toku krofne. al če nočes tu veriet tok obesi ta ceglec enmu na krogel al pa pese na urat jen potem strelej unega tok boš vidu kaj samoreio zdej Omeribus † horje † Agla † tetra grainathon † the † Agar † Maizhej † Assael † Amore † Konssumatumest † Omieł † Ariel † Arraisiej † JNRI Amen.

Znano je, da zagovarjajo nekateri, če je koga pičila kača.

Tudi po Mejaša so pošiljali, da je zagovarjal. Najbrž je opravil ceremonijo, ki jo opisuje 53. kopitel, ki se glasi:

53. kopitel al pana za ledi jen za žvino al mitel. uzem enmau kruha u roke jen rec. O strup, jest tebe zarotim de peidi na ta kreh nu skus ta kreh imaš jeti u to kačo u imen boga Očeta † u jmen boga Sina † u jmen boga S. Duha † nu jmen svetga šmpasa. zdej pa trikrat dihni u ta kreh potem pa reci Tam stoji ena Svetagora na ti gori stoji en S. stou na tem stol sedi S. šempas en S. Meč u rokah drži. peršla je knem Mati božja je pernesla naročej u Smilenege jezusa jen je rekla knemu zakaj ti nafortigaš tega človeka: če je živina pa reci zakaj ti nafortigaš to žvino ime imenuj. N: tu je dober za žvino jen za levludi.

Za tatvino.. Jedi ker sta dva pota narezen. Keder Ave Mario zgoni uzem tam en mau persti pa en terpočau koren. Den obduje pod glavo keder leč puides boš vidu se bo teb tat perkazau uspan - je skušan

Naj navedem še odstavek, da se bodemo vsi zavarovali pred sovražniki, njihovimi puškami in kanoni. Takole se vsemu ubranimo:

Al ti očes vedit koku boš pred tojem souražnikam žiher tok piš te besede na eno skorio kruha in snej jo na teše nesi to figuro kamer poideš tok boš pred toiem souražnikam žiher † Jezus † Marija † Jožef † Gašper † Melhar † Baltazar. Narpoprej stur pred seboj 3 križe † † † jen k usakmu križu rec uimen Boga Očeta † jenu Sina jenu Svetiga Duha Amen jen boš ti 24 ur žiher pred toiem suražnkam.

Da teb obena flinta al pistola dol napoide nih jezic bo tud zavezan jen serce zabitu kadar boš vidu deb jemu tebe strelati rec hitru te besede Jest videm ror jen kamen jen kamen obderži ti tui plemen koker Jezus Soie ime pomagaj Buh † Oče Buh Sin Buh S. Duh Amen

Še par poglavij je, ki govore o zakladih, prihodnjih rečeh in denarju. Ne bom jih objavil, ker bi potem naložil s tem čitateljem skrb, kako bi ugonobili izkopane „šace“ in zapravili svitle tolarje, ki jih je mogoče pridobiti s pomočjo „krofnih besed“.

Račić Božo.

Čopova biblioteka.

(Dalje.)

67. Fr. Aug. Wolfs Vorlesungen über die 4 ersten Gesänge Homers Ilias v. Leonhard Ullrich | Bern 1830 [1] 8vo |
68. Homeri Ilias lat. vers. expressa a Raimundo Cunichio | Wien 1784 [1] 8vo |
69. Sophoclis Oedipus Colon ex recensione Brunkii von Albert Christ. Meineke | Duisburgi ad Rhenum 1791 [1] 8vo |
70. Wörterbuch zu Homers Odyssee | Königsberg 1822 [1] 8vo |
71. Aristoteles de poetica liber v. Thomas Bartholomaeus | Oxonii 1817 [1] 8vo |
72. Aristoteles v. der Dichtkunst v. Carl Hermann Weise | Merseburg 1824 [1] 8vo |
73. Aristoteles de arte poetica edidit cum not. Ernst. Aug. Guil. Graefenhan | Lipsiae 1821 [1] 8vo |
74. Aristoteles de arte poetica liber v. Gottfr. Herrmann | Leipzig 1802 [1] 8vo |
75. Aristoteles Cathogoriae v. Ernst Aug Sewald | Heidelberg et Leipzig 1824 [1] 8vo |
76. Platonis, quae exstant ed. Friedr. Alt. | Leipzig 1819 et 1820 [2] 8vo |
77. Platonis Phaedo ed. Wittenbach | Leipzig 1825 [1] 8vo |
78. Platons Phädon v. Gespräch über die Unsterbl. d. Seele übersezt v. Joh. Caspar Goetz | Augsburg et Leipzig — [1] 8vo |
79. Platonis opera recensuit Gottfr. Stahlbaum | Gotha et Erfurth 1827, 1828, 29 [3] 8vo |
80. Platonis Euthyphro ed. Gottfr. Stahlbaum | Lipsiae 1823 [1] 8vo |
81. Platonis opera a Gottfr. Stahlbaum vol. III sect II vol. IV. sect I. | Gothae et Erfordiae 1830 [2] 8vo¹⁾ |
82. Platonis dialogorum delectus von Friedr. Aug. Wolf | Berlin 1820 [1] 8vo |
83. Platonis Crito graece v. Eduard Löbe | Lipsiae 1825 [1] 8vo |
84. Pensées de Platon sur la religion la morale la politique par M. Jos. Vict. Le Clerck. | Paris 1819 [1] 8vo |
85. Platonis dialogi IV Meno, Crito, Alcibiades uterque curavit Philippus Buttmann | Berlin 1822 [1] 8vo |
86. 4 Platonische Gespräche ohne Verfasser. | Berlin 1821 [1] 8vo |
87. Platonis dialogi selecti a Lud. Fried. Heindorf u. Phil. Buttmann | Berlin 1802 1805 1806, 10 [4] 8vo |
88. Herodoti Halicarnassaei historiarum libri 9 | Lipsiae 1815 [1] 12mo |
89. Herodoti historiarum libri 9 ex versione Joan. Schweighauser | London 1822 [1] 8vo |
90. Xenophontis opera graece et latine ex recensione Eduardi Wels ed. Carol. Aug. Thieme | Leipzig 1804 [3] 8vo |
91. Xenophontis Cyropaedia ex recensione Hutchinson | Leipzig 1784 [1] 8vo |
92. Xenophontis expeditio Cyri ed. Ernst. Poppo | Leipzig 1827 [1] 8vo |
93. Xenophontis opera omnia ed. Fried. Aug. Bornemann | Gotha u. Erfurt 1828 [1] 8vo |
94. Xenophontos Anomnemonemata G. A. Herbst | Halis Saxonum 1827 [1] 8vo |
95. Xenophontos Cyru anabasis v. C. G. Krüger | Halis Saxonum 1826 [1] 8vo |
96. Xenophontos Cyru paideja ed. M. C. C. F. Wetherlin | Stuttgart 1827 [1] 8vo |
97. Longi pastoralium de Daphnide et Cloë libri IV. ed. Christ. Guil. Mitscherlich | Oeniponti 1794 [1] 8vo |
98. Xenophons Reden und Chäten des Socrates v. Joh. David Büchling | Leipzig 1802 [1] 8vo |
99. Isocratis panegyricus cum not. D. Sam. Fr. Math. Mori ed. Fried. Aug. Guil. Spohn | Leipzig 1817 [1] 8vo |
100. Isocrates Ermahnung an den Demonikus v. F. Bernhard | Leipzig 1830 [1] 8vo |
101. Le panegyrique ou Éloge d' Athen par Isocrates v. E. P. M. Langueville | Paris 1821 [1] 8vo |
102. Isocratis orationes comment. ab Joan. Heinrich Bremi | Gotha et Erfurt. 1831 [1] 8vo |
103. Isocrate a demonique avec traduction interlineaire latine et française par J. B. Gail | Paris — [1] 8vo |
104. Theognidis megarensis sententiae [et] elegiacae graecolatinae von Heinrich Gottlob Just. | Frankfurt u. Leipzig 1710 [1] 8vo |
105. Theognidis elegi a Immanuel Bibbero | Lipsiae 1815 [1] 8vo |
106. Theognidis reliquiae ed. Frid. Theoph. Welker | Frankfurt a. M. 1826 [1] 8vo |
107. Vehrsprüche des Theognis von Dr Georg Ludwigum | Bidingen — [1] 8vo |
108. Alciphronis Rhetoricae epistolae cum comment. Stephani Bergleri edid. Joan Augustinus Wagner | Leipzig 1798 [2] 8vo |
109. Pindari carmina ed. Ludolph. Dissenius | Gotha Erfurth 1830 [2] 8vo |
110. Duodena Pindari carmina graeco-latina Dr Franz Anselm Daiber | Heidelberg 1820 [1] 8vo |
111. Pindari carmina | — 1560 [1] 12mo |
112. Aesopi Phrygis fabulae graecae | Basel 1584 [1] 12mo |
113. Fabulae Aesopicae graecae ed. Joan. Hudson | Isenaci et Lipsiae 1776 [1] 8vo |
114. Nouveau choix des fables d'Aesope par Le Roi | Paris 1813 [1] 8vo |
115. Muses v. Franz Passav übersetzt | Leipzig 1810 [1] 8vo |
116. Carmen Musaei de Herone et Leandro ed. Car. Fried. Heinrich | Hannover 1793 [1] 8vo |
117. Demosthenis Olynthiacae | Paris 1811 [1] 8vo |
118. Demosthenis oratio adversus Leptinem cura Frid. Aug. Wolf | Halis Saxonum 1789 [1] 8vo |
119. Demosthenis Philippicae graecae et lat. | Paris — [1] 8vo |
120. Harangue de Demostene pour la couronne par J. B. Gail | Paris 1821 [1] 8vo |
121. Hesiodi carmina recensuit Car. Goethingius | Gotha et Erfurth 1831 [1] 8vo |
122. Elegische Dichter der Hellenen v. Dr Wilh. Ernst Weber | Frankfurt a. M. 1826 [1] 8vo |
123. Lipsiae et Aeschinis orationes selectae v. Joh. Heinr. Brem | Gotha u. Erfurt 1826 [1] 8vo |
124. Theocriti reliquiae, recognovit Ernst. Fried. Westemann | Gotha u. Erfurt 1830 [1] 8vo |
125. Luciani Samosatensis dialogi mortuorum v. Joh. Theoph. Lehmann | Leipzig 1827 [1] 8vo |
126. De la maniere d'ecrive L'histoire par Lucien texte graec. par J. B. Gail | Paris 1815. [1] 8vo |
127. Lucians Todtensprüche von Joh Christoph Bremer | Leipzig 1824 [1] 8vo |
128. Dialogues de morts de Lucian par J. B. Gail | Paris 1814 [1] 8vo |

¹⁾ Tiče k šte. 79; zadnji zvezek dela (Vol. IV./sect. II., Gotha 1833) manjka tu.

129. *Luzians Göttergespräche* v. Joh. Christ. Bremer | Leipzig 1825 [1] 8° |
130. *Hesiodi Aeraei quae exstant* ed. Cornel. Schrevelius Brau(n)schweig 1670 [1] 8° |
131. *Phalaridis epistolae* v. Joh. Daniel a Lennep. L. C. Valkenaer et Godofr. Henr. Schaefer | Leipzig 1823 [1] 8vo |
132. *Mimermi Colophonii carmina* ed. Nicol. Bachius | Leipzig 1788 [1] 8° |
133. *Meleagri idyllium in ver bon* Albert. Christ. Maineke Göttingen 1788 [1] 8vo |
134. *Epicae et elegiacae lenticiae poetarum minorum graecorum a Grotio* | Venedig 1764 [1] 8° |
135. *Epicteti enchiridion graece et latine* ed. Christ. Gottl. Haine | Warfhau 1764 [1] 8° |
136. *Epiktets Handbuch zur stoischen Moral* v. Friedrich Junker | Mannheim 1826 [1] 8° |
137. *Vetustissimorum gnomiorum poetarum opera* ed. Gottlob Haine et Eberh. Gottlob Glandorf | Leipzig 1776 [1] 8vo |
138. *Bionis & Moschi idyllia* ed. Ludv. Henr. Teucherus | Leipzig 1793 [1] 8° |
139. *Babrii fabularum choliambicarum libri tres*. Fr. Xav. Berger | München 1816 [1] 8° |
140. *Diogenes Laertius philosophische Geschichte d. berühmter. Philosophen Griechenlands* | Leipzig 1806 [1] 8° |
141. *Hymnus de Callimaque le Cyrenéen* par M. petit Radel. | Paris 1808 [1] 8° |
142. *Anacreontis quae feruntur. Sapphus et Erinnae fragmenta* ed. Ernst. Ant. Moebius | Göttingen et Erfurt 1824 [1] 8vo |
143. *Anacreontis odae et fragmenta edente J. B. Gail* | Leodii 1819 [1] 8° |
144. *Anacreon* von Franz Pefeneger | Laibach 1803 [1] 12mo |
145. *Theocriti idyllia ex recensione Walkenaerii* | Göttingen 1808 [1] 8° |
146. *Carmina convivalia Graecorum* ed. Car. David Ilgen | Jena 1798 [1] 8vo |
147. *Phlegontis Thrafsiani opuscula graece et latine e recens.* Joan. Meursii et Fried. Jacob Baltii | Halle 1822 [1] 8vo |
148. *Thucydidis historia. Titel ist abgeriffen und kann nicht näher angegeben werden* | — [1] 8vo |
149. *Carmina poetarum IX* | — 1600 [1] 8vo |
150. *Parthenii Nicaeensis amatoriae narrationes* ed. Franc. Palsav | Lipsiae 1824 [1] 8vo |
151. *Orphei Argonautica* ed. Jos. Scaliger. | Trajecti ad Rhenum 1824 [1] 8vo |
152. *Homeri odysaea graeca* | Lipsiae 1810 [1] 12mo |
153. *Homeri odysaea lat. versibus expressa a Zamagna Bernardo* | Venedig 1783 [1] 8vo |
154. *Sechs Bücher der Odysee die Reise Ulixis enthaltend* v. D^{no} Christian Koch | Marburg 1822 [1] 8vo |
155. *Supplement a l'Herodote de Larcher ou chronologie d'Herodote* par C. F. V. | Paris 1808 [1] 8vo |
156. *Aristotelis artis historicae libri III a Marco Aemiliano Porto* | Spira — [1] 8vo |
157. *The Hecuba of Euripides* v. J. R. Major | London 1830 [1] 8vo |
158. *Hecuba Trauerspiel des Euripides* v. G. B. Mathesius | Leipzig 1788 [1] 8vo |
159. *Devoirs des souverains* par J. B. Gail | Paris 1816 [1] 8vo |
160. *Rudimenta linguae graecae Jacobi Gretheri* | Patavii ad Balsani — [1] 12mo |
161. *Les quatres poetiques d'aristote d'Horace de vida et de Despreaux* par M. l'Abbi Batteux | Paris 1771 [1] 8vo |
162. *Arati Phoenomena* edid. Philip. Buttmannus | Berlin 1826 [1] 8vo |
163. *Novum Testamentum graece* v. Joh. Aug. Heinr. Tietmann | Lipsiae 1820 [1] 12mo |
164. *Delectus epigrammatum graec.* ed. Fried. Jacob | Gotha Erfurt 1826 [2] 8vo |
165. *Elementarbuch der griech. Sprache* v. Friedr. Jacob | Jena 1820, 23 1827 [4 in 3 zus. geb.] 8vo |
166. *Leben und Kunst der Alten* von Friedr. Jacob | Gotha 1821 [1] 8° |
167. *Anleitung zum Studium der griech. und römischen Classiker* v. Franz Fidler | Wien. Triest 1821 [1] 8° |
168. *Antologia Graeca.* Mich. Jurkovsky Wilna 1815 [1] 8° |
169. *Antologia minor sive florilogium epigrammatum graec.* v. Joh. Arnold Kanne | Halis Saxonum 1799 [1] 8° |
170. *Chrestomathia graeca* v. Joh. Math. Seßner u. Carl Jos. Bougine | Karlsruhe 1791 [1] 8vo |
171. *Griechische Blumenlese* v. Joh. Heinr. Just. Köppen, | Braunschweig 1785, 87 [4] 8vo |
172. *Melethemata et disciplina antiquitatis* v. Friedr. Kreuzer¹⁾ | Leipzig 1817 [3 zus. geb.] 8° |
173. *Calinus sive tractatio critica de origine carminis elegiaci* v. Joh. Valentin Frank | Altona et Leipzig 1816 [1] 8° |
174. *Calini, Ephesi(i), Tyrtaei Aphidnaei, Alii Samii carminum, quae superlunt a Nicol. Bachius* | Leipzig 1831 [1] 8° |
175. *Kriegslieder des Chrydus* v. Carl Christ. Heinr. Stock | Leipzig 1819 [1] 8° |
176. *Les quatres poetiques d'Aristote d'Horace de Vida et de Despreaux* par M. Abbé Battée | Paris 1771 [1] 8° |
177. *Platonis dialogi quatuor* v. Fried. Wilh. Engelhardt | Berlin 1825 [1] 8° |
178. *Anthologia graeca* v. M. Aug. Weichert | Misena 1823 [1] 8° |
179. *M. R. Croci Londinensis tabulae graec. litter.* | Tübingen 1512 [1] 8° |
180. *Entretiens memorables de Socrate* par M. Gail | Paris 1816 [1] 8° |
181. *Fasciculus poematum graec.* v. Hieron. Freher | Hale Magdeburgicae 1738 [1] 8° |
182. *Die Lehre vom griechischen Accente* F. A. Volkhardt | Offen 1825 [1] 8vo |
183. *Epistola ad Frid. Guil. Deringum* v. Friedr. Jakobs | Göttingen 1824 [1] 8vo |
184. *Allocutio Godofr. Ernst. Groddek* | Wilna 1805 [1] 8vo |
185. *Untersuchung über Homers Leben und Schriften aus dem Englischen d. Blackwells übersetzt von Joh. Heinr. Vofs.* | Leipzig 1776 [1] 8vo |
186. *Homersche Dorschule* v. Wilhelm Müller | Leipzig 1824 [1] 8vo |
187. *Prolegomena ad Homerum* scripsit Fried. Aug. Wolf. | Halis Saxonum 1795 [1] 8vo |

¹⁾ Pravilno: Kreyssig. (Dalje prihodnjic.)

Ivan Jax in sin

Ljubljana, Dunajska c. 17

Kolesa

iz prvih tovarn
Avstrije:

Dürkopp, Styria, Waffennrad

Šivalni stroji !!!!

- in stroji -
za
pletenje

(Strickmaschine)

Izborna konstrukcija in elegantna izvršitev iz tovarne v Lincu. Ustanovljena leta 1867.

Vezenje poučujemo brezplač.

! Adlerjevi pisalni stroji. !

Čeniki zastoj in franko.

Gričar & Mejač

Ljubljana

Prešernove (Slonove) ulice št. 9

priporočata svojo največjo
in najstarejšo trgovino z

izgotovljenimi oblekami

za gospode in dečke, gospe
in deklice po najnižjih cenah

Predmeti, katerih ni v zalogi, se izdelujejo po meri točno in ceno na Dunaju.

L. M. ECKER - LJUBLJANA

KOLIZEJSKA ULICA 3. — USTANOVLJENO 1861.

Vodne inštalacijske naprave vsake vrste, napeljava v hiše, zveza z obstoječimi vodovodi, premembe in vsakeršne poprave. — Zgradba stranišč in kopalnih naprav. — Strel vodne naprave po izkušeni sestavi.

Vsakovrstna stavbinska kleparska dela iz poljubnega gradiva. — Zaloga strešnega laka, cementa in strešnega lepa v najboljši kakovosti. — Najcenejša izvršitev lesno-cementnih streh in pokrivanja s strešnim lepom.

Ljubljanska kreditna banka

Ljubljana, Stritarjeva ulica števil. 2 (Lastna hiša).

Promet v letu 1912 okroglo
tisočdvesto milijonov kron.

Podružnice: Trst, Celovec, Split, Sarajevo, Gorica, Celje.

Rezervni zakladi K 1,000.000.
Delniški kapital K 8,000.000

Posreduje najkulantneje nakup in prodajo vseh vrst rent, državnih papirjev, zastavnih pisem, prioritet, srečk in novcev. Prevzema zavarovanja proti kurzni izgubi pri izžrebanju; denarne in hranilne vloge na tek. račun ali na vložno knjižico.

Opraviljšče c. kr. razredne loterije.

Vložen denar se obrestuje od dne vloge do dne dviga s

4 $\frac{1}{2}$ % čistih

Do K 10,000.— brez odpovedi. Za vse vloge jamči vse lastno premoženje t. j. sedaj okroglo devet milijonov kron. Zamenjava in eskomptuje izžrebane obligacije, srečke in kupone. Prodaja in kupuje devize in valute. Daje predujme na vrednostne listine pod kulantnimi pogoji. Eskomptuje in vnovčuje menice. Borzna naročila za dunajsko in inozemske borze izvede točno in ceno. Nakaznice in čeki na inozemska mesta. Promese k vsem žrebanjem. Kupuje in prodaja ameriške dolarje.

Naslov za brzojavke: **Kmetska posojilnica Ljubljana.** :: Telefon št. 185. :: Ziro-konto pri avstro-ogrski banki. :: Račun pri avstr. pošt. hran. št. 828.406, pri ogr. pošt. hran. št. 19.864.

KMETSKA POSOJILNICA

Stanje hranil. vlog
**dvajset
miljonov**

Ljubljanske okolice

r; z. z n. z. v Ljubljani — obrestuje
hranilne vloge po

4³/₄ %

Rezervni zaklad
**nad pol
milijona**

brez odbitka rentnega davka, katerega plačuje posojilnica sama za svoje vložnike. Sprejema tudi vloge na tekoči račun s čekovnim prometom in jih obrestuje od dne vloge do dne dviga, na kar se opozarjajo zlasti trgovci in denarni zavodi po deželi.

Največja slovenska hranilnica!

Mestna hranilnica ljubljanska

Koncem leta 1915 je imela vlog K 48,500.000.—
Rezervnega zaklada . . . . . 1,330.000.—
Sprejema vloge vsak delavnik in jih obrestuje po

4¹/₂ %

brez odbitka. Hranilnica je pupilarno varna in stoji pod kontrolo

— c. kr. deželne vlade. —

Za varčevanje ima vpeljane lične

— domače hranilnike. —

Posoja na zemljišča in poslopja na Kranjskem proti 5¹/₄%, izven Kranjske pa proti 5¹/₂% obrestim in proti najmanj 3/4% odplačevanju na dolg.

Ljubljana, Prešernova ulica števil. 3.

Največja slovenska hranilnica!